سوورەی چێڵەزەرد
بەقەرە

سوورەی چێڵەزەرد لە مەدینە هاتۆتە خوارەوە و بە (بسم‌الله)وە ٢٨٦ ئایەتە

بە ناوی خوای بەخشەر و دڵاوێن.

ئەلف، لام، میم (خوا بە مانای ئەم پیتانە زاناترە) ﴿١﴾ ئەمە، ئەو قورئانەیە کە لەوا شکێ نییە، رێ نیشاندەرە بۆ خۆپارێزان ﴿٢﴾ (خۆپارێزان) ئەوانەن کە بە غەیب نهێن و نادیار بڕوا دێنن و نوێژ بەجێ‌دێنن و لەو بژیوەش وا بەوانمان داوە ئەبەخشن (ئینفاق ئەکەن) ﴿٣﴾ ئەوانە کە بەوەی بۆ تۆ هاتووە و بەوەی بۆ پێغەمبەرانی بەر لە تۆ بەرێ کراوە بڕوا دێنن و بە رۆژی پەسڵانیش یەقینیان هەیە ﴿٤﴾ ئەوانە، پەروەردەیان رێبەریانە و دیارە تاقمی رزگارانن ﴿٥﴾

دووسەت و هەشتا و شەش ئایەتە

بەڕاستی کەسانێ کە کوفریان کرد، تەفاوەتیان بۆناکا، چ (لە عەزابی خوا) بیانترسێنی یا نەیانترسێنی، بڕوا ناهێنن ﴿۶﴾ خوا مۆری لەسەر دڵ و گوێی ئەوان داناوە و پەردەی بەسەر چاویاندا کێشاوە، ئازارێکی پڕژانی گەورەیان بۆ دیاریکراوە ﴿۷﴾ لە خەڵک هەندێ کەس هەن کە ئەڵێن: بە خوا و ڕۆژی بەرێ بڕوامان هێناوە، لە حاڵێکدا کە ئەوان بڕوادار نین ﴿۸﴾ ئەیانەوێ خوا و بڕواداران فریو بدەن، (بەڵام بێجگە لە خۆیان (کەسێ)تر فریو نادەن، لە حاڵێکدا کە هەستی پێ ناکەن و پێی ناحەسێن و نافامن ﴿۹﴾ لە دڵ و دەروونیاندا دەغەز و ناساغی و نەخۆشی هەیە، جا خوا نەخۆشییەکەیانی زیاد کرد و لەبەر ئەوەی درۆیان ئەکرد، تووشی عەزاب و ڕەنجێکی دەردناک ئەبن ﴿۱۰﴾ هەرکاتێ پێیان بگوترێ: لە گۆی زەوی و هەرددا فیتنە و فەساد و بەدفەڕی مەکەن، ئەڵێن: ئێمە تەنیا چاکەکارانین ﴿۱۱﴾ ئاگادار بن! هەرئەمانە خراپ و موفسیدن، بەڵام هەستی پێناکەن ﴿۱۲﴾ کاتێ بەوانە بوترێ: هەروەکوو خەڵکیتر بڕوا بێنن، ئەڵێن: ئایا وەکوو نەفامەکان ئیمان بێنین؟ بزانن هەر ئەوانە نەفام و کەم ئاوەزن، بەڵام بەمە نازانن ﴿۱۳﴾ هەر دەم و کاتێ تووشی ئەوانەی کە بڕوایان هێناوە ئەبن، ئەڵێن ئێمەش بڕوامان هێناوە، هەرکاتێ بە نهێنی ئەچنە لای (سەردەستەی) شەیتانەکانی خۆیان، ئەڵێن: لە ڕاستیدا لەگەڵ ئێوەین و گەمە و گەپجاریان پێدەکەین ﴿۱۴﴾ خوا گەپجار بەوان دەکا و مۆڵەتیان دەداتێ تا لە نافەرمانی خۆیاندا سەرگەردان ئەبن ﴿۱۵﴾ ئەوانە کەسانێکن کە ڕاستەڕێ و ڕێنوێنیان بە گومڕێیی داوە (گۆڕیویانەتەوە)، جا بازرگانییەکەیان قازانجی بۆ نەداون و ڕێگای ڕاستیشیان بەدی نەکرد ﴿۱۶﴾

دکتور سالح ئیبراهیمی

مەسەلەی ئەوان (موونافقین)، هەروەکوو مەسەلە و مەرەدە و حاڵ و باری کەسێکە کە ئاگرێکی هەڵکردبێ (تا لە بیاوانی تاریکدا رێگای خۆی پەیا بکا)، بەڵام کاتێ کە ئاگرەکە دەوروبەری خۆی رووناک بکا، خوا بیکوژێنێتەوە و لە تاریکیدا بەجێیان بهێڵێ، هیچ کوێ نابینن ﴿١٧﴾ (ئەوانە) کەڕ و لاڵ و کوێرن، جا ئەوان بۆ لای رێگای هەق ناگەڕێنەوە ﴿١٨﴾ یاهەروەکو رێژنە و تەوژم و لووزەوی پەڵەی باران کە لە شەوی تاریک و نوتەکەدا (شریخەشریخی هەورە) برووسکە و چەخماخە لێکدان، بە رێژەو بباریێ و (ئەوانیش) لە ترسی مردن تلی و قامکیان دەئاخنیە گوێچکەی خۆیان (بەڵام ئەبێ بزانین) خوا دەورەی لەم خوا نەناسانە داوە ﴿١٩﴾ نێزیکە برووسکەی بەرق (ئاوی) چاویان ببا، هەرکاتێ بەرق پرشنگ (و نوور) دەهاوێ و (بنار و بیاوان) بۆ ئەوان رووناک ئەکا، لەبەر رووناکایی ئەودا ئەرۆن، کاتێکیش (ئەو رووناکاییە) بەسەریاندا تاریک ئەبێ، رەق ئەوەستن، وە ئەگەر خوا بییەوێ هێزی بیستن و دیتنیان لەناو ئەبا، بەڕاستی خوا بەسەر هەموو شتێکدا خاوەن دەسەڵاتە ﴿٢٠﴾ ئەی خەڵکینە! پەروەرندەی خۆتان بپەرستن، ئەو پەروەرێنەرەی کە ئێوە و پێشینانی خولقاند، بەڵکوو ئێوە خۆ بپارێزن ﴿٢١﴾ ئەو پەروەرێنەرەی کە زەوی و هەردی کردۆتە فەرش بۆ ئێوە و ئاسمانیشی کردۆتە بینا و لە ئاسمانیش ئاو (و بارانێکی بۆ ئێوە) ناردووە و بە هۆی ئەو بارانەوە هەموو جۆرە میوەیەکی بۆ رۆزیی ئێوە لە گۆی زەوی رواندووە، کەوابوو هاوبەش بۆ خوا دامەنێن، لە حاڵێکدا کە (ئەوانە) ئەزانن ﴿٢٢﴾ ئەگەر لەبابەت ئەوەی وا بۆ عەبدی خۆم (پێغەمبەر) ناردۆتە خوارێ، لە شک و دوودڵیدان (بە لایەنی کەمەوە) سوورەیەک وەکوو ئەو بێنن، وە شایەدەکانی خۆیان بێجگە لە خوا بانگ بکەن، ئەگەر راستبێژن ﴿٢٣﴾ (کەوابوو) ئەگەر ئەم کارەتان نەکرد ـ کە هەرگیزیش بۆتان ناکرێ ـ لە ئاگرێ کە (دەستەچیلەکەی) لەشی خەڵک و بەردە، خۆ بپارێزن، کە بۆ خوانەناسان ساز و ئامادە کراوە ﴿٢٤﴾

Dr. Saleh Ebrahimi

بە کەسانێ کە بڕوایان هێناوە و کاری چاکیان ئەنجام داوە، مزگێنی بدە کە بەهەشتگەلێکیان بۆ هەیە کە چۆمە ئاوی زۆر بە ژێر دارەکانیدا ئەڕوا، هەرکاتێ میوەیەک لەوە بەوان بدرێ، ئەڵێن: ئەمە هەر ئەوەیە کە لە بەرا پێمان درابوو، ئەو میوەیانەی وا بۆیان دەهێندرێ، هەموویان (لە چاکی و جوانی و زەریفیدا لە میوەی دنیایی ئەچێ و) وەک یەکن، وە بۆ ئەوانە لەو بەهەشتانەدا خێزانگەلێ پاک و خاوێن هەیە و هەمیشە لەوێ (لە بەهەشت)دا ئەمێننەوە ﴿٢٥﴾ خوا لەوە میسال بە مێشوولە(کوێرە) و پێشکە بچووکتر لەو یا گەورەتر بهێنێتەوە، شەرم ناکا، (جا لەو ناوەدا) ئەوانەی کە بڕوایان هێناوە، ئەزانن ئەم (نموونە هێنانەوەیە) هەقیقەتێکە لە پەروەرێنەریانەوەیە، بەلاَم ئەوانەی کە بێبڕواشن ئەڵێن: مەبەستی خوا چییە لەم وێنە هێنانەوە؟ خوا زۆر کەسی پێ گومڕا ئەکا و زۆر کەسیشی پێ ڕێنوێنی و شارەزا ئەکا، خوا بەو (مەسەلە) کەس گومڕا ناکا، مەگەر فاسقان نەبێ ﴿٢٦﴾ (فاسقان) ئەمانەی کە پەیمانی خوا دوای مەحکەم گرێدان، ئەپسێنن و پێوەندێک کە خوا فەرمانی پێدابوو، ئەبڕن، و لە ڕووی زەویدا فەساد ئەکەن، هەر ئەمانەش لە زەرەر و زیاندان ﴿٢٧﴾ جا چلۆن لە خوا حاشا دەکەن؟ کەچی ئێوە لەشێکی بێگیان بوون و خوا گیانی کرد بە بەرتانا، لە دواییشدا ئەتانمرێنێ و جارێتر (لەو دنیا) زیندووتان ئەکاتەوە، ئەوسا ئەگەڕێنەوە بۆ لای خوا ﴿٢٨﴾ هەر ئەو خوایەشە کە ئەوەی لە زەویدایە بۆ ئێوەی بەدیهێناوە، لە پاشان خەریکی بەرزایی و ئاسمانەکان بوو، ئەوانی بە وێنەی حەوت نهۆم ئاسمان هەڵدا (و سازیدان)، خوا ئاگای لە هەموو شتێک هەیە ﴿٢٩﴾

کاتێ کە پەروەردەی تۆ بە پەری وت: من لە زەویدا جێنشینێک دائەنێم، مەلائیکە وتیان: ئایا کەسێ لە زەویدا ئەکەیتە جێنشین کە خراپە و خوێنڕێژی بکا؟ (ئەگەر مەبەست لە بەدیهێنانی مرۆڤ عیبادەتە)، ئێمە پەسنی پیرۆز و حەمد و چاکەی تۆ ئەڵێین، (پەروەرێنەر) فەرمووی: من شتانێک ئەزانم کە ئێوە نایزانن ﴿٣٠﴾ ئەوسا خوا هەموو ناوێکی بە ئادەم فێرکرد، لە پاشان ئەوانەی بە مەلائیکەکان نیشاندا و فەرمووی: ئەگەر ڕاستی بۆ چوون، ناوەکانی ئەمانەم پێبڵێن ﴿٣١﴾ مەلائیکە وتیان: هەر تۆ لە کەمایەسی دوور و بێخەوش و پاکی، بێجگە لەوەی تۆ فێرت کردووین هیچیتر نازانین، بەڕاستی تۆ زۆر زانای و لەکارزانی ﴿٣٢﴾ فەرمووی: ئەی ئادەم! ناوەکان بەوان بڵێ (تا لە نەزانی خۆیان ئاگادار بن)، کاتێ ئادەم ئەوانی ئاگادار کرد، خوا فەرمووی: پێم نەوتن من لە هەر نهێنی و نەدیار (و ڕازی) ئاسمانەکان و زەوی دەزانم و هەروایش ئەوەی ئاشکرای دەکەن یا دەیشارنەوە، پێی دەزانم ﴿٣٣﴾ ئەو دەمەی وا بە مەلائیکەکانم وت: بۆ ئادەم کوڕنۆش و سوژدە بەرن، هەموو بێجگە لە ئیبلیس سوژدەیان برد، ئیبلیس نافەرمانی کرد و خۆی بە زلتر زانی، بوو بە یەکێ لە کافران ﴿٣٤﴾ وتمان: ئەی ئادەم! تۆ و خێزانت لە بەهەشتا نیشتەجێ بن و لەو خواردەمەنیانەی ئەوێ هەرچی بتانەوێ بخۆن، تەنیا نیزیکی ئەم دار(ی هانا) قەدەغە کراو بۆ ئادەم، مەکەون، چونکە (بەم کارە) لە ناحەقکاران دێنە ژمار ﴿٣٥﴾ جا لە دواییدا شەیتان پێی ئەوانی هەڵخزاند و ئەوانی لە بەهەشت دەرپەڕاند، ئێمە بەوانمان وت: هەمووتان لە بەهەشت وەرنە خوارێ، هەر خۆتان دژ و دوژمنی خۆتانن، تا ماوەیەکی دیاریکراو، جێگا و هۆی ژیان و کەڵک وەرگرتنتان لە هەرد و زەوی ئەبێ ﴿٣٦﴾ ئەوسا ئادەم لە پەروەردەی خۆی چەن بێژەیەکی پێی گەیشت، ئەوسا تۆبەی کرد و خوا تۆبەی ئەوی قەبووڵ کرد، بەڕاستی هەر خوا تۆبە وەرگر و دڵلاوینە ﴿٣٧﴾

وتمان: هەمووتان لەوێ (بەهەشت) وەرنە خوارێ (بۆ سەر زەوی)، جا هەرکاتێ ڕێنوێنیێکتان لە لای منەوە بۆ ئێوە هات، هەرکەس لەوە پەیڕەوی بکا، نە ترسێکیان بۆ هەیە و نە خەفەتباریش ئەبن ﴿٣٨﴾ کەسانێ کە هەڵە و کوفریان کرد و نیشانەکانی ئێمەیان بە درۆ خستەوە، ئەوانە جەهەندەمین و بۆ هەمیشەش لەویدا قەتیس ئەمێننەوە ﴿٣٩﴾ ئەی زارۆی ئیسرائیل! ئەو نیعمەتانەی وا پێمدان، بیهێننەوە بیر، و بەو پەیمانەی وا لەگەڵ مندا گرێتان داوە، وەفای پێ بکەن، تا منیش بە پەیمانی ئێوە وەفا بکەم، و تەنیا لە من بترسن ﴿٤٠﴾ بەوەی وا ناردوومەتە خوارێ (قورئان) بڕوا بهێنن، چونکە ئەو کەلام و کتێبەی (تەورات) وا لای ئێوەیە ئەیسەلمێنێ، مەبنە پێشەنگی ئەوانەی وا حاشا لەم کتێبەی دەکەن، و نیشانەکانی من بە نرخێ کەم مەفرۆشن، و تەنیا لە من خۆ بپارێزن ﴿٤١﴾ جلکی ناحەقیکار مەکەن بە بەر هەقدا، و هەقیش مەشارنەوە، لە حاڵێکدا کە ئێوە ئەزانن ﴿٤٢﴾ نوێژ بەجێ بێنن و زەکات بدەن و لەگەڵ کورنۆش و ڕکووعبەراندا بچنە ڕکووع ﴿٤٣﴾ ئاخۆ فەرمان ئەدەن خەڵک چاک بن؟ بەڵام خۆتان لە بیر ئەبەنەوە و خۆتان هەڵداوێرن و خۆتان جیا دەکەنەوە، کەچی ئێوە کتێبی (تەورات) ئەخوێننەوە، جا بۆچ ئەقڵی خۆتان ناخەنە کار؟ ﴿٤٤﴾ بە خۆڕاگری و تابشتهێنان و دوعا و نوێژ (خوێندن) یارمەتی وەرگرن، بەڕاستی ئەوە گەورە و گرانە، مەگەر بۆ خۆبە زلنەزانان و خاشعین ﴿٤٥﴾ (خاشعین) کەسانێکن کە لێیان ڕوونە و سوور دەزانن و دڵنیان ئەچنە دیداری پەروەرێنەری خۆیان و بەڕاستی بۆ لای ئەو ئەگەڕێنەوە ﴿٤٦﴾ ئەی زارۆی ئیسرائیل! بهێننەوە بیر ئەو چاکەی وا لەگەڵ ئێوەم کرد. لە چاو هەموو خەڵکی دنیا پتر ڕێز و قەدرم لە ئێوە نا ﴿٤٧﴾ لەو ڕۆژە پەرواتان هەبێ کە هیچ کەس لەباتی کەسێ‌تر سزا نادرێ، لەوێ نە گرهۆ دانان و بارمتەی تێدایە و نە خۆ کڕینەوەییێکیش هەیە، دیارە لەوێ کەسیش بە فریا و هانای کەس نایێ﴿٤٨﴾

(هەروەها بهێننەوە بیر) ئەو ڕۆژگارەی ئێوەم لە (دەس) فیر عەونییان ڕزگارکرد، کە هەمیشە ئێوەیان زۆر بە سەختی شکەنجە و ئازار ئەدا، ئەوان کوڕانی ئێوەیان سەر دەبڕی و ژنانی ئێوەیان (لە منالّییەوە بۆ کەنیزی و کارەکەری) زیندوو ڕائەگرت، ئەمە بەلاّ و ئەزموونێکی گەورە بوو، بۆ ئێوە لە لایەن پەروەرێنەرتانەوە ﴿٤٩﴾ (بهێننەوە بیر) ئەو دەمەی وا زەریام بۆ ئێوە لەت کرد، ئێوەم ڕزگار کرد و فیرعەونییانم خنکاند و لە نێو ئاو نوقمم کردن، ئێوە تەماشاتان ئەکرد ﴿٥٠﴾ ئەوساکە چل ڕۆژ؛ ژوانمان لەگەلّ مووسا دانا، ئێوە لە دوای ئەو گوێرەکەتان کردە خوای خۆتان، و ئێوە بەم کارە ستەمتان (لە خۆتان) کرد ﴿٥١﴾ لە دوای ئەم کارە (ناشیاوە) ئێوەمان بەخشی، تا بەلّکوو (بیر بکەنەوە و) شوکری ئەم نیعمەتە بەجێ بێنن ﴿٥٢﴾ (هەروەها بهێننەوە بیر) ئەو دەمەی وا بە هیوای ڕێنوێنی بوونی ئێوە (بۆ لای هەق)، کتێب و فورقانم (هۆی جیاکەرەوەی هەق لە باتلّ) بە مووسا دا تا بەلّکوو شارەزا بن ﴿٥٣﴾ ئەو دەمەی کە مووسا بە هۆزی خۆی وت: ئەی هۆزا! بەڕاستی ئێوە بەوەی وا گوێرەکەتان کردە (خوای) خۆتان، ستەمتان لە خۆتان کرد، کەوابوو پەشیمان ببنەوە و بگەڕێنەوە بۆ لای بەدیهێنەری خۆتان، جا وەرن یەکتر بکوژن، ئەم کارە لە پێشگای بەدیهێنەرتان بۆ ئێوە باشترە، لە پاشان خوا تۆبەی ئێوەی قەبوولّ کرد، چونکە بەڕاستی ئەو تۆبە قەبوولّکەر و دلّۆڤانە ﴿٥٤﴾ ئەو دەمە کە وتتان: ئەی مووسا!هەرگیز بڕوا بە تۆ ناهێنین، تا بە ئاشکرا خوا ببینین، جا لەو دەمەدا هەورەبریسکە (لە ئێوەی دا و) ئێوەی گرت و ئێوە تەماشاتان دەکرد ﴿٥٥﴾ لە دوای مردنتان، ئێوەم زیندوو کردەوە تا بەلّکوو شوکری خوا بەجێ بهێنن ﴿٥٦﴾ هەورمان بۆ کردن بە سابات و بە سەیوان و سێبەر، بە سەرتانەوە (لە کاتی چوونە دەرێ بۆ سەر کێو)، مەن (گەزۆ) و سەلوا (گۆشتی برژیوی کەرەواڵە: شێلاقە: هەوێردە)مان بۆ ناردن، (وتمان) لەو ڕسق و ڕۆزییە پاک و خاوێنە کە پێم داون بخۆن، ئەوانە ناحەقییکیان لە ئێمە نەکرد، بەلّکوو ناحەقییان لە خۆیان کرد ﴿٥٧﴾

ئەو دەمەی کە وتمان: بچنە نـاو ئەم ئـاوایییە (بەیتولمـوقەددەس) هەرشـتێکی دەخـۆن و چـی دەخۆنەوە، بە ئارەزووی خۆتان بـکەن، لە دەروازەوە بە سـوژدە بـردن و خـۆبە کەم زانـین بچـنە ژووری و بڵێن: خوایا گوناحمـان بـوەرێنە، تـا ئـێمەش تاوانەکانتـان ببەخشـین و بە کارچاکـان پاداشی زۆرتر ئەدەین ﴿٥٨﴾ جا ئەوانەی وا ستەمیان کرد، ئەو قسەی پێیان وترابوو پـێچەوانە و بەراوەژوویــان کــرد و گۆڕییــان، جــا لەبەر ئەمە کە نافەرمانییــان کــرد، بەلاّ و عەزابــی ئاسمانیمان بۆ ناردن ﴿٥٩﴾ ئەوسا کە مووسا بۆ هۆزی (تینووی) خـۆی داوای ئـاوی کـرد، جـا دەستوورمان پێدا بە دار عـەساکەت لە بەردەکە بدە، لە ناکاو دوانزە کانی ئاوی لێ‌هەڵقوڵی، بە جۆرێکی وا کە هەر تیرەیەی بە جێی ئـاوخواردنەوەی تـایبەتی خـۆی پـێ ئەزانـی و ئەیناسـی (بەوانمان وت:) لە رِسق و رۆزی خوا بخۆن و بخۆنەوە، بەلاّم لە زەویـدا بەدفەرِی مەکەن ﴿٦٠﴾ ئەو دەمەشتان لە بیر بـێ کە وتتـان: ئەی مووسـا! ئـێمە هەرگیـز بە یەک خـواردەمەنی هەدا نادەین، جا لە خوای خۆت بخوازە، تا لەوەی لە زەوی دەڕوێ و سەوز ئەبێ (سەوزی)، لە هارووێ و سیر و نیسک و پیواز بۆ ئـێمە بروێنـێ، (مووسـا) وتـی: ئایـا لەبـاتی چاکتر، خـۆراکی کەم بایەخترتان ئەوێ؟ سەر بەرەژێر بـڕۆنە شـارێک، چـونکە هەرچـی بتـانەوێ لەوێـدا هەیە، خـوا (داغی) زەلیلی و نیاز و بێ ئەنوایی بە توێڵی ئەوانەوە نا و دوچاری غەزەبی خوا بوون، چونکە یاغی ببوون و ملیـان لە دەس‌درێـژی نـابوو، حاشـایان لە ئـایەت و نیشـانەکانی خـوا ئەکـرد و پێغەمبەرانیان بە ناهەق ئەکوشت، چونکە ملبادەر و تاوانکار و دەستدرێژکەر بوون ﴿٦١﴾

بەڕاستی کەسانێ کە بڕوایان هێناوە (موسوڵمانن) و ئەو کەسانەش یەهوود و نەسارا و سابئین (پەیڕەوانی یەحیا و نووح و ئیبراهیم)، هەرکەس کە بە خوا و ڕۆژی بەرێ بڕوای هێناوە و کار و کردەوەی چاکی ئەنجام داوە، هیچ ترس و خەفەتێک بۆ ئەوان (بۆ دوارۆژ و ڕابوردوو) نییە (و بۆ هەر یەکە لە پەیڕەوانی ئەدیان کە لە ڕۆژگاری خۆیدا بە دینی خۆی ڕەفتاری کردووە پاداشی خۆی هەیە) ﴿٦٢﴾ ئەوساکە بەڵێنمان لێ وەرگرتن و (کێوی) توورمان لە بان سەرتان بەرز کردەوە، (بە ئێوەم وت:) ئەوەی بە ئێوەم داوە توند وەریبگرن و بیخەنە مێشکەوە، چی تێیدایە لە بیری مەکەن، بەڵکوو خۆ بپارێزن ﴿٦٣﴾ لە پاشان ئێوە دوای ئەم (پەیمان و بەڵێنە) ڕووتان وەرگێڕا، جا ئەگەر چاکە و بەزەیی خوا، دەهاناتان نەهاتبا لە تاقمی زیان لێکەوتووان ئەبوون ﴿٦٤﴾ زانیتان، ئەوانەی وا لە ئێوە کە لە ڕۆژی شەممەدا دەسدرێژییان کرد، جا پێمان وتن: ببنە مەیموونی ترۆ کراو ﴿٦٥﴾ بە پەندێکی وامان بردن هاوچەرخان و دوای ئەوانیش چاوترسێن بکا، پەند و ئامۆژگاریش بۆ خۆپارێزانە ﴿٦٦﴾ ئەوساکە مووسا بە هۆزی خۆی وت: خوا فەرمانی بە ئێوە دا مانگایەک سەر ببڕن، وتیان: ئایا گاڵتەمان پێ دەکەی، (مووسا فەرمووی:) پەنا ئەبەمە بەر خوا کە لە نەزانان بم (گاڵتەتان پێ بکەم) ﴿٦٧﴾ وتیان: لە خوای خۆت بخوازە، بۆمان ڕوون بکاتەوە کە ئەو مانگایە چۆنە؟ (مووسا) وتی: خوا ئەفەرمێ: ئەو مانگایە نە پیر و لەکار کەوتووە و ئەوەندەش جوان نییە کە (کەڵی نەگرتبێ و نەزابێ)، بەڵکوو ناوەنجییە، کەوایە ئەو دەستوورەی پێتان دراوە ئەنجامی بدەن ﴿٦٨﴾ وتیان: لە پەروەرندەی خۆت بخوازە کە بۆمان ڕوون بکاتەوە ڕەنگی چۆنە؟ (مووسا لە وڵامدا) وتی، خوا ئەفەرمێ: چێڵێکی زەردی پڕ ڕەنگە، کە ڕەنگەکەی بینەران شاد ئەکا ﴿٦٩﴾

وتیان: لە پەروەرندەی خۆت بخوازە، بۆمان ڕوون بکاتەوە چلۆنە؟ چونکە (لە باری ڕەنگ و قیافەوە) لێمان دەشێوێ (و نایناسین)، ئەگەر خوا بیەوێ ڕێنوێنی ئەکرێین ﴿٧٠﴾ (مووسا) وتی، خوا ئەفەرمێ: چێلێکە نە چۆتە بن نیر بۆ زەویکێلان، یا بۆ ئاوەدانی کشتوکاڵ، بێعەیبە و هیچ پەڵە و لکەیەکی نییە، وتیان: ئێستا ڕاستییەکەت بۆ دەرخستین، سەرئەنجام (چێلێکی وایان پەیاکرد و) سەریان بڕی و نێزیک نەبوو ئەم کارە بکەن ﴿٧١﴾ ئەوسا کەسێکتان کوشتبوو (لەسەر کوژەر و کوژراوەکە و لەبابەت قاتڵەکەیەوە) یەکترتان تێوەدەدا، کە خوا بۆی ئاشکرا کردن ئەوەی وا ئێوە ئەتانشاردەوە ﴿٧٢﴾ لە دواییدا وتمان: هەندێ لە (گۆشتی) چێڵە (سەربڕاوەکە) لە مرۆڤە کوژراوەکە بدەن، خوا بەمجۆرە مردوو زیندوو ئەکاتەوە و نیشانەکانی خۆی بە ئێوە نیشان ئەدا، تا بەڵکوو ئەقڵی خۆتان بخەنە کار ﴿٧٣﴾ لە پاشانیش بوونە دڵڕەقێکی وا لە چەشنی بەرد: بگرە ڕەقتریش لە بەرد، چونکە لە ڕاستیدا هەندێ بەرد ئاوی بەخوڕ لێ هەڵدەقوڵێ، هەندێکیش درز ئەبەن و بە ئاو فیچقە ئەکەن یا دڵۆپە دڵۆپە ئاو ئەدەن، هەندێکیش لە ترسی خوا جاڵە دەکا و گلار دەبێتەوە و خێزەرە ئەکا و ئەرژێتە خوارێ، خوا لە کردەوەی ئێوە غافڵ و بێ ئاگا نییە ﴿٧٤﴾ (ئەی موسڵمانان) ئایا چاوەڕوانی ئەکەن (ئاوا گەلێ) بە ئێوە بڕوا بهێنن، یا وەکوو هەندێ لەوانە قسەی خوا ئەبیسن و دوای تێگەیشتن، ئەیانگۆڕی کە چی ئەشیانزانی کە دەیگۆڕن ﴿٧٥﴾ کاتێ تووشی خاوەن بڕوایان ئەبن، ئەڵێن: بڕوامان هێناوە، کاتێ پێکەوە لە خەڵوەتا کۆ ئەبنەوە، ئەڵێن: ئایا ئەو قسانەی (وا لەبابەت پێغەمبەر و ئیسلامەوە) ئاگاتان لێیە، ئەیگێڕنەوە تا بە دژی ئێوە بیکەنە بەڵگە؟ ئایا لە ئاخرەکەی بیر ناکەنەوە ﴿٧٦﴾

ئەوانە نازانن کە خوا بەوەی کە ئەیشارنەوە و بەوەی ئاشکرای ئەکەن ئاگادارە؟ ﴿٧٧﴾ هەندێ لەوانە نەخوێندەوارن، هەرئەوەندە لە کیتاو (تەورات) تێگەیشتوون کە خوا لێیان خۆش دەبێ و باب و باپیریان کە پێغەمبەر بوون، تکایان بۆ دەکەن و لە کتێب سەر دەرنـاکەن و ئیتـر هەر لە خەیالات و گوماندان ﴿٧٨﴾ وای هاوار بۆ ئەوانە کە بە دەستی خۆیـان کتێـب ئەنووسـنەوە! لە دواییدا ئەڵێن: ئەمە لە لایەن خواوەیە، تا ئەوە بە نرخێ کەم بفرۆشن، جا هاوار بـۆ ئەوان لەبەر ئەوەی کە بە دەسـتی خۆیـان نووسـیویانە! وای بـۆ ئەوانە لەوەی کە بە دەسـتی دێـنن! ﴿٧٩﴾ وتیان: هەرگیز ئاگری جەهەندەم بێجگە لە چەن ڕۆژی نامانگـاتێ، بلـێ: ئایـا (بـۆ ئەم قسـەی خۆتان) پەیمانێکتان لای خوا وەرگرتووە؟ (ئەگەر وا بوایە دڵنیـا ئەبـوون) کە خـوا هەرگیـز لە بەڵێنی خۆی لانادا، یا لە نەزانییەوە قسـە لە سـەر خـوا دەکەن ﴿٨٠﴾ دیارە هەرکەس خـۆی تووشی خراپە بکا و خراپەکەیش دەوری دابێ، ئەوانە یاری ئاگرن و بۆ هەمیشە لە نـاو ئـاگردا ئەمێنـنەوە ﴿٨١﴾ کەسـانێ کە بڕوایـان هێنـاوە و کـردەوەی چاکیـان ئەنجـام داوە، ئەوانە بەهەشـتین کە بـۆ هەتـا هەتـایێ ئەوانە لەوێـدا ئەمێنـنەوە ﴿٨٢﴾ ئەو دەمەی وا لە بەرەی ئیسرائیل بەڵێن و پەیمانـمان وەرگـرت کە بـێجگە لە خـوا شـتێک نەپەرسـتن و سـەبارەت بە دایک و باوک و هەروا سەبارەت بە نێزیکان و هەتیو و بێنەوایان چـاکە بـکەن، لەگەڵ خەڵکـدا چاک بدوێن، قسەی چاک بکەن و نوێژ بەجێبێنن و زەکات بدەن، لە پاشان هەمووتان بێجگە لە تاقمێکی کەم پشتتان تێ کرد و خۆتان لەو پەیمانە بوارد. ﴿٨٣﴾

پەیمانیشمان لێتان وەرگرت کە خوێنی یەکتر نەڕێژن و یەکتر لە زێد و سەرزەوی و نیشتمانی خۆتان دەرنەکەن، ئەوسا بڕیارتان دا، و ئێستایش هەمووتان (لەسەر ئەو پەیمانە) شایەدن ﴿٨٤﴾ لە دوای ئەوەش هەرخۆتانن کەوتوونەتە گیانی یەکتر و یەکتر ئەکوژن و تاقمێ لە خۆتان لە ولاتەکەیان دەرئەکەن و بە تاوان و دەسدرێژی کردن بە سەریاندا زاڵ ئەبن، بەلام ئەگەر هەندێ لەوانە کە هەر لە خۆتانن لە ولاتی وەدەردەنێن کە بە ناوی دیل لێتان دەگیردرێ، هەمووتان خوێنەکەی بۆ ئەدەن و ئازادیان ئەکەن، دەرکردنی ئەوانە (لە سەرەتاوە) لەسەرتان نارەوا بوو، جا ئایا بە هەندێ لە دەستووراتی کتێبی ئاسمانی بڕوا دێنن و سەبارەت بە هەندێکی حاشا دەکەن؟ جا هەرکەس لەنگۆ و لە ئێوە ئەوە بکا لە دنیادا ڕیسوا دەبێ و لەودیویش بە توندی سزا دەدرێ، دیارە خوا لە کردەوەی ئێوە غافڵ نییە ﴿٨٥﴾ ئەمانە ئەوانەن کە ئەو دنیایان داوە بە ژیانی ئەم دنیایە، جا لەبەر ئەمە لە عەزابیان سووک ناکرێ و کۆمەگ و یارمەتیش نادرێن ﴿٨٦﴾ ئێمە خۆمان بە مووسا کتێبمان (تەورات) دا و بە دوای ئەودا، لە پشت سەر یەک پێغەمبەرانمان نارد و بەڵگە ڕوونەکانیشمان بە عیسای کوڕی مەریەم دا و بە گیانی پیرۆزی خۆمان پشتیوانیمان لێکرد، جا هەرکات پێغەمبەرێ شتێکی بۆ هێنان کە بە دڵتان نەبووە خۆتان لەو بە زلتر زانیوە، جا هەندێکتان بە درۆ خستەوە و تاقمێکیشتان کوشت ﴿٨٧﴾ وتیان: دڵمان لە کالاندایە (و لە قسەت تێناگەین) خوایش لەبەر حاشا کردن لە خوا، ئەوانی لە بەزەیی و ڕەحمەتی خۆی بێبەری کردن، جا کەمێکیان بڕوا دێنن ﴿٨٨﴾

هەرکاتێ لە لایەن خواوە کتێبێکیان بۆ هات کە موافیقی نیشانەگەلێک بوو کە ئەوان (یەهوود) لایان بوو، لە بەرا چاوەڕوانی بوون، (کە بە یارمەتی ئەو پێغەمبەرە) بەسەر کافراندا زاڵ بن، کەچی کاتێ ئەو کتێب و پێغەمبەرە کە لە بەرا ناسیبوویان، هاتە لایان، پێی کافر بوون، جا کەوابوو لەعنەتی خوا لە کافران بێ ﴿٨٩﴾ ئای بە نرخێ خراپ خۆیان فرۆشت! چونکا خوا لە هەر عەبدێ لە عەبدانێ وا حەز بکا بە چاکەی بخوێنێتەوە و فەرمانی خۆی بەو بسپێرێ، (گەلۆ)، ئێرەیی بەو دەردەی بردن کە لێی بکەونە حاشایە، بەم کارەیان دوو جار، وەبەر غەزەبی خوا کەوتن، ئەو چاوچنۆکانە ئازارێکی ئابڕووبەر و سەرشۆڕهێنەریان بۆ دەبێ. ﴿٩٠﴾ هەرکاتێ بەوانە بوترێ: بەوەی وا خوا ناردوویەتی بڕوا بێنن، ئەڵێن: بە شتێک بڕوا دێنین کە بۆ خۆمان هاتووە (نەک بەوەی بۆ خەڵکیتر هاتبێ) با بڕواشی بە کتێبەکەی ئێمەیش هەبێ، کەچی ئەوە (قورئان) هەقە (و لە لایەن خواوەیە) ئەوە (تەورات) ئەسەلمێنێ: وا لایانە، بلێ: ئەی بۆچی پێغەمبەرانی پێشینی خواتان (وەکوو یەحیا) کوشت؟ ئەگەر بڕوادار بوون ﴿٩١﴾ کاتێ مووسا چەندین نیشانەی بتەوێ، بۆ ئێوە هێنا، (ئەی بۆچ) ئێوە لە دواییدا گوێرەکەتان ئەپەرست و بەم کارە ناحەقیتان لە خۆتان کرد ﴿٩٢﴾ هەروەها وەختێ کە بەڵێنمان لە ئێوە وەرگرت و کێوی توورمان بە سەرتانەوە بەرز کردەوە، ئەم دەستوورانە کە بە ئێوەمان داوە بە هەموو هێزەوە بیگرن و ببیسن، وتیان: بیستمان و نافەرمانیمان کرد، ئەوینی گۆیلک خۆشەویستی وەها لە دڵیان چەقیبوو، باوەڕی لە بیر بردبوونەوە، بڵێ: ئەگەر بڕوادارن، باوەڕەکەتان تووشی کارگەلێ نالەباری کردوون. ﴿٩٣﴾

بڵێ: ئەگەر ئەو دنیای لای خوا تایبەت بە ئێوەیە و مافی کەسی‌تری پێوە نییە، ئەگەر لەسەر ئەم باوەڕە سوورن و ڕاست ئەکەن، ئارەزووی مردن بکەن ﴿٩٤﴾ هەرگیزیش ئارەزووی مردن ناکەن، لەبەر (ئەو کردەوە خراپانەی وا) کە بە دەستی خویان لە بەرا ناردوویانە و خوایش سەبارەت بە ستەمکاران ئاگادار و زانایە ﴿٩٥﴾ تۆ ئەوان دەبینیەوە کە لە هەموو تەنانەت لەو کەسانەش کە هاوبەش بۆ خوا دادەنێن، زیاتر تامەزرۆ و بەتاسە و پاپای ژیانی دنیان، بە جۆرێکی وا هەر یەکە لەوان، پێی خۆشە هەزار ساڵ بژی، کەچی ئەم تەمەن درێژییە، ئەو لە عەزابی خوا ناگێرێتەوە و خوا بەوەی وا ئەیکەن، بینایە ﴿٩٦﴾ بڵێ: کەسێ کە دوژمنی جبرائیل بێ (ئەبێ بزانێ کە دوژمنی خوایە)، چونکە ئەو بە فەرمانی خوا قورئانی حەواڵە کردە ناو دڵ و دەروونی تۆ، قورئانێ کە کتێبە (پێشینەکانی) بەر دەس ئێوە تەسدیق و باوەڕ ئەکا و ئەیسەلمێنێ و مایەی ڕێنوێنی و مزگێنییە بۆ بڕواداران ﴿٩٧﴾ کەسێ کە دوژمنی خوا و مەلائیکە و پێغەمبەرانی ئەو (و دوژمنی) جبرائیل و میکائیل بێ (خوانەناسە)، جا بەڕاستی خوا دوژمنی خوانەناسانە ﴿٩٨﴾ نیشانەگەلێکی ڕوونمان بۆ ناردی، بێجگە لە خراپان کەسێ‌تر ئینکاری ئەوە ناکا ﴿٩٩﴾ ئایا هەر جارێ (جوولەکە لەگەڵ خوا و پێغەمبەر) پەیمانیان بەست تاقمێ ئەوەیان نەخستە پشت گوێ؟ بەڵکوو زۆربەیان بڕوا ناهێنن ﴿١٠٠﴾ کاتێ کە ڕەوانەکراوێ لە لایەن خواوە هاتە لایان، (پێغەمبەرێ) کە کتێبی ئەوان تەسدیق ئەکا، هەندێ لەوانەی کە ئەهلی کتێبن، کتێبی خوایان خستە پشت گوێ، وەک ئەوە پێیان نەزانیوە ﴿١٠١﴾

(بەرەی ئیسرائیل) لەوەی شەیتانەکان لە ڕۆژگاری سلێمان بۆ خەڵکیان دەخوێندەوە پەیڕەوییان کرد، سلێمان (سیحر و جادووی نەکرد و) خوانەناس نەبوو، بەڵام شەیتانەکان خوانەناس بوون و خەڵکیان فێری جادوو دەکرد، ئەو زانستەش کە هاتبووە سەر هاڕووت و ماڕووت جووتە فریشتە لە بابلدا، هەرکەسێکیان فێری جادوو بکردبا لەبەرا پێیان دەگوت: ئێمە هۆی ئەزموون و تاقیکردنەوەین، وشیار بە، کافر نەبی، ئەوان لەو دوو مەلائیکە مەبەستگەلێ فێر ئەبوون کە بەو جادووە، ژن و مێرد لێک جیا بکەنەوە، ئەوانە بەبێ فەرمانی خوا ناتوانن زیانێک بە کەسێک بگەیێنن، ئەوانە شتێک فێر ئەبوون کە زیانی بۆیان هەبوو، سوودێکی بەوان نەدەگەیاند، ئەیانزانی هەرکەس کڕیاری ئەم جۆرە کالایە بێ، لە ڕۆژی بەرێدا سوودێکی پێ ناگا، چەند ناحەز و ناپەسەندە، ئەوەی کە خۆیان پێ ئەفرۆشت، ئەگەر بیانزانیبا ﴿۱۰۲﴾ ئەگەرئەوان بڕوایان هێنابا و پارێزگاربان، دەیانزانی پاداشێ کە لە لایەن خوایە، بۆیان باشترە ﴿۱۰۳﴾ ئەی کەسانێ کە بڕواتان هێناوە، (لە کاتی قسەکردن لەگەڵ پێغەمبەردا) مەڵێن: «راعنا» هەرچەن «راعنا»، بە واتای «چاک گۆیمان بدەرێ»یە، (بەڵام جوولەکەکان لە کاتی ئاخەوتن لەگەڵ پێغەمبەر (ڕاعنو) کە عیبریە و بە واتای مرۆی فرەخراپە؛ گۆیان کردووە و بە کاریان بردووە) بەڵکوو بڵێن: (انظرنا ـ تەماشامان بکە) ئەوەی وا دەستوورتان پێ ئەدرێ بیبیسن (و بەڕێوەی ببەن)، کە بۆ ئەو خوانەناسانە جەزرەبەی فرە بەژان هەیە ﴿۱۰۴﴾ کافرانی خاوەن کتێب و هەروەها ئەوانەی شەریکیان بۆ خوا داناوە، پێیان خۆش نییە لە لایەن خواوە خێر و بەرەکەت بۆ سەر ئێوە بێ، بەڵام خوا ڕەحمەتی خۆی بۆ هەرکەس کە بیەوێ، بۆی تایبەت ئەکا، خوا خاوەنی بەخششی گەورە و زۆر و زەوەندە ﴿۱۰۵﴾

ئەگەر ئایەتێک (لە ئایەکانی قورئان) (بسرینەوە) و لە کاری بخەین یا لە بیر ببەینەوە، لەو چاکتر یا وەکوو ئەو دەخەینە جێی، مەگەر نازانی کە خوا بەسەر هەموو شتێکدا بەدەسەلاتە ﴿١٠٦﴾ ئایا نازانی مولکی ئاسمان و زەوی هەر بۆ خوایە؟ بێجگە لە خوا سەرپەرست و یارمەتیدەرێ‌تر بۆ ئێوە نییە ﴿١٠٧﴾ یا ئەتانەوێ لەگەڵ پێغەمبەری خۆتانا هەر ئەو پرس و داخوازییە بهێننە گۆڕێ کە بەر لەمە، لەگەڵ مووسادا هێناتانە گۆڕێ؟ کەسێ کە بڕوا بگۆڕێتەوە بە کوفر، جا ئەوە ڕێگای ڕاستی ون کردووە ﴿١٠٨﴾ زۆربەی خاوەن کتێبەکان لەبەر حەسودییەک کە لە دڵ و دەروونیاندایە، پێیان خۆش بوو، ئێوە دوای ئیسلام و بڕوا هێنانتان، بتانگێڕنەوە سەر کوفر، ئەویش دوای ئەوەی هەقیان بۆ دەرکەوتووە، جا ئێوە بیانبەخشن و چاوپۆشییان لێ‌بکەن، تا خوا فەرمانی خۆی (خەزا و خەبات) بنێرێ، خوا بەسەر هەموو شتێکدا بەتوانا و بەوزەیە ﴿١٠٩﴾ نوێژ بەجێ بێنن و زەکات بدەن و (بزانن) هەرچاکەیێ لە بەرا (بۆ ئەو دنیا) بەرێی بکەن، (پاداشی) ئەوە لای خوا وەردەگرنەوە، خوا بە کار و کردەوەی ئێوە ئاگا و بینایە ﴿١١٠﴾ وتیان: هیچکەس بێجگە لە یەهوود و نەسارا هەرگیز ناچنە بەهەشت، ئەمە ئارەزووی ئەوانە، بڵێ: ئەگەر ڕاستبێژن بەڵگەی خۆتان بهێننەوە ﴿١١١﴾ ئەرێ، کەسانێ کە خۆیان بە خوا بسپێرن و کارچاک بن، جا پاداشی ئەوانە لای پەروەرێنەریان (پارێزراوە) و ترسێ بۆ ئەوان نییە و خەفەتیش ناخۆن ﴿١١٢﴾

یەهوودییان وتیان، مەسیحییەکان بێپایەن (و لەسەر هەق نین)، مەسیحیانیش وتیان: جوولەکە بێپایەن (و بە ناهەق قسە ئەکەن) کەچی هەموویان کتێبی ئاسمانی دەخوێننەوە، (ئەرێ) هەروەها ئەوانەی وا نەزانن، قسەی وەک ئەمانە ئەکەن، خوا لە ڕۆژی بەریێدا لە نێوان ئەوانەدا لەبابەت ئەوانەی وا کێشەیان لە سەری بوو داوەری ئەکا ﴿۱۱۳﴾ چ کەسێ ستەمکارتر لەو کەسەیە کە (لەبەر نەفامی و خۆ بەزل زانین) لە بردنی ناوی خوا لە مزگەوتدا بەرگیری ئەکا و بۆ وێرانی مزگەوت ئەکۆشێ؟ شیاو نییە ئەمانە بچنە مزگەوت، مەگەر بە ترس و لەرزەوە نەبێ، بۆ ئەوانە لە دنیادا بەدناوی و نەنگ، لە قیامەتیشدا تووشی دەرد و عەزابی گەورە ئەبن ﴿۱۱۴﴾ هەر بۆ خوایە خۆرهەڵات و خۆرئاوا، کەوابێ، ڕوو بکەیتە هەر کوێ خوا لەوێیە، بەڕاستی کە زانستی خوا فرە و بەربڵاوە ﴿۱۱۵﴾ (جوولەکە و فەلە و موشریکان) وتیان: خوا منداڵێکی بۆ خۆی هەڵبژاردووە، خوا پاک و بێخەوشە، بەڵکوو ئەوەی وا لە ئاسمان و زەویدایە، هەموو هی ئەوە و گشتیان لە بەرانبەری خوا فەرمانبەرن ﴿۱۱۶﴾ بەدیهێنەری ئاسمانەکان و گۆی زەوی، خوایە، هەرکاتێ فەرمانی شتێک بدا کە بێتە دی، جا ئەڵێ: وەرەدی، ئەویش زوو بەدی دێ ﴿۱۱۷﴾ ئەوانەی وا ئاگادار نەبوون، وتیان: دەی چاکە، خوا بە ئێمە بڵێ یا نیشانە و بەڵگەیەکمان بۆ بێنێ، هەروەهاش پێشینانی ئەوانیش هەر قسەیەکی ئاوایان دەکرد، دڵ و دەروونیان وەک یەکە، بەڵام ئێمە نیشانەکانی خۆمان بۆ خاوەن یەقینەکان ڕوون کردۆتەوە ﴿۱۱۸﴾ ئێمە تۆمان بە تێڕادیوی و پێدا پەرمیان بە هەق، مزگێنیدەر و ترسێنەر ناردۆتە سەر خەڵک، تۆ بەرپرسی جەهەندەمیان نی ﴿۱۱۹﴾

Dr. Saleh Ebrahimi

هەرگیز جوولەکە و فەلە لە تۆ ڕازی نابن، مەگەر لە ئایینی (گۆڕاوی) ئەوان پەیڕەوی بکەی، بڵێ: هەر ڕێنوێنی خوا ڕێنوێنی ڕاستەقینەیە، ئەگەر لە هەوا و ئارەزووی ئەوانە پەیڕەوی بکەی، دوای ئەوەی زانست و ئاگاداری بە تۆ گەییوە، هیچ سەرپەرست و یارمەتیدەرێک لە لایەن خواوە بۆ تۆ نابێ ﴿١٢٠﴾ کەسانێ کە کتێبی ئاسمانیمان پێداون، بە شیاوی دەیخوێننەوە، ئەوان بەو بڕوا دێنن، کەسانێ بڕوایان بەو نەکردووە، هەر ئەمانەن زیاندیتوو و زیانلێکەوتوو ﴿١٢١﴾ ئەی بەرەی ئیسرائیل! نیعمەتێ کە بە ئێوەم دا، بیهێننەوە بیر؛ هەروەها وەبیر بهێننەوە کە لە چاو خەڵکی هەموو دنیا پتر ڕێزم لە ئێوە نا ﴿١٢٢﴾ لە ڕۆژێک پەرواتان هەبێ کە (هیچ) کەسێ لەباتی کەسێ (تر) شتێ (هەقێ) ئەدا ناکا، هیچ بارمتەیێ لەباتیان وەرناگیردرێ و تکا و پاڕانەوەش سوودێ بەو ناگەیەنێ، لە هیچ لایەکەوە یارمەتی نادرێن ﴿١٢٣﴾ بێنەوە بیر کاتێ کە خوا ئیبراهیمی بە چەن بێژە (وەک تەقوا و شەهادەت و قوربانی کردنی ئیسماعیل و دانانی ژن و منداڵ لە مەککە) تاقی کردەوە و ئەویش بە چاکی لە ئەزموون هاتەدەرێ، خوا (بە ئیبراهیم) فەرمووی: تۆم کردە ئیمام و پێشەوای خەڵک، (ئیبراهیم) وتی: لە تۆرەمە و زارۆڵەکانیشم، خوا فەرمووی: پەیمانم (پلە و پایەی ئیمامەت) بە ستەمکاران ناگا ﴿١٢٤﴾ (بێنەوە بیر) کاتێ کەعبەمان کردە مەکۆ و مەڵبەند، ئەمن و ئەمان بێ بۆ خەڵک، (بۆ ئەم بیرەوەرییە فەرمانمان دا) جێی ئیبراهیم بکەنە نوێژگەی خۆتان. بە ئیبراهیم و ئیسماعیل فەرمانمان دا کە ماڵی ئێمە بۆ ئەوانەی کە بە دەوروەیدا دەسووڕێنەوە و ئیعتیکافکەران ئەوانەی بۆ ماوەیەک لەوێ دەبن و بۆ ڕوکووع و سوژدەبەران پاک و خاوێن و تەمیز و پاکژ بکەنەوە ﴿١٢٥﴾ ئەو کاتەی وا ئیبراهیم (بە خوای) عەرز کرد: ئەی پەروەرندەم! ئەم سەرزەوییە بکە شارێکی بێوەی و ئەمین، ئەوانەی وا بڕوایان بە خوا و ڕۆژی بەرێ هێناوە، لە بەروبووی زەوی تێر و تەسەلیان بکە، خوا وتی: بەوەی وا بە حاشا بوون، سوودێ کەم ئەگەیێنین، لە دواییدا ئەیانکێشینە ناو دەرد و عەزابی ئاگروە و ئەیانخەینە سەرئەنجامێ بەدەوە ﴿١٢٦﴾

کاتێ کە ئیبراهیم و ئیسماعیل بناغەی ماڵی کەعبەیان (دائەڕشت و) ئەیانبردە سەرێ (و ئەیانوت) ئەی پەروەرندەمان! (ئەم خزمەتەمان) لێ قەبووڵ بکە، هەر بۆخۆت فرە بیسەر و فرە زانا و ئاگای ﴿١٢٧﴾ ئەی پەروەرندەمان! ئێمە بکە فەرمانبەری خۆت (و موسڵمان بین)، لە منالەکانمان ئۆمەتێکی موسڵمان و فەرمانبەری خۆت پێکبێنە، و ڕێورەسمی عیبادەتی (حەج)مان لەم شوێنە پیرۆزەدا (کە مەککەیە) نیشان بدە و تۆبەمان لێوەربگرە، هەر تۆی تۆبە قەبوول دەکەی و دڵاوێنی ﴿١٢٨﴾ ئەی پەروەرێنەری ئێمە! لە نێو ئەوانا (زارۆڵەکانمان) پێغەمبەرێک هەر لەوان بنێرە، تا نیشانەکانی تۆیان بەسەرا بخوێنێ و فێریان بکا و لە کتێب و کارزانیدا رایانبێنێ و دڵیان پاک و خاوێن بکاتەوە، هەر تۆ دەسەڵاتداری لەکارزانی ﴿١٢٩﴾ چ کەسێ بێجگە لە مرۆڤێ کە گەوج بێ، لە ئایینی ئیراهیم ڕوو وەردەگێڕێ، بێشک ئێمە ئەو (ئیبراهیم)مان لەم جیهانەدا هەڵبژاردووە، لەو دنیایش لە چاکانە ﴿١٣٠﴾ (بێننەوە بیر) کاتێ کە پەروەرندەی (ئیبراهیم) بەوی وت: فەرمانبەر و تەسلیم (ی فەرمانی هەق) بە، وتی: تەسلیم و فەرمانبەری پەروەرێنەری جیهانیانم ﴿١٣١﴾ ئیبراهیم و یەعقووب ئەم ئایینەیان بە منالەکانی خۆیان قەوینتی و ڕاسپارد، (وتیان:) ئەی ڕۆڵەکانمان! بەڕاستی خوا ئەم دینەی بۆ ئێوە هەڵبژاردووە، کەوابێ نەمرن مەگەر ئەوەی بە تەسلیم بوون بەم دینەوە بمرن ﴿١٣٢﴾ ئاخۆ لە سەرەمەرگی یەعقووبدا حازر بوون (و دیتان) ئەو دەمەی وای بە منالەکانی خۆی وت: دوای من چ شتێک (کەسێک) ئەپەرستن؟ وتیان: خوای تۆ و خوای باووباپیرانت، ئیبراهیم و ئیسماعیل و ئیسحاق، خوای تاقانە ئەپەرستین، ئێمە تەنیا خۆمان بەو دەسپێرین ﴿١٣٣﴾ ئەوانە ئۆمەتێ بوون کە ڕۆیشتن، ئەوەی وا کردیان بۆ خۆیانە و ئەوەی وا کردتان بۆ خۆتانە، ئێوە بەرپرسی کردەوەی ئەوان نیین ﴿١٣٤﴾

(خاوەن کیتاوەکان) وتیان: (ئێوەی موسڵمان) ببنە جوولەکە یا فەلە تا ڕێنوێنی بن، بڵێ: ئێمە لەسەر دینی ئیبراهیمین، کە پاک و بێخەوشە، لەوانەیش نەبوو کە شەریکیان بۆ خوا داناوە ﴿١٣٥﴾ بڵێن: ئێمە بڕوامان هێناوە بە خوا و بەوەی وا بۆمان هاتۆتە خوار، بەوانەی بۆ ئیبراهیم و ئیسماعیل و ئیسحاق و یەعقووب و نەتەوەکانی، بەوانەی وا بە مووسا و عیسا دراوە، بەوانەی کە پێغەمبەرانیتر لە پەروەرێنەریانەوە پێیان گەیشتووە، ئێمە جیاوازییەک لە نێوانیان دانانێین، خۆمان تەنیا بە خوا سپاردووە ﴿١٣٦﴾ کەوابێ ئەگەر ئەوانیش بەوەی وا ئێوە بڕواتان پێ هێناوە، بڕوا بهێنن، ئەوە کەوتوونەتە سەر ڕێ، ئەگەر نافەرمانی بکەن، لە هەق لاتان داوە و لەگەڵ ئێوە لە دژایەتیدان، خوا بۆ تۆ بەس ئەبێ و ئەتپارێزێ، هەر ئەویش بیسەر و فرە زانا و ئاگایە ﴿١٣٧﴾ ڕەنگێکە خوا دایڕشتووە و کێ هەیە لە خوا چاکتر، ڕەنگ بڕێژێ؟ ئێمەیش هەر ئەو دەپەرستین ﴿١٣٨﴾ بڵێ ئایا لەبابەت خواوە لەگەڵ ئێمەدا مشتومڕ ئەکەن، لە حاڵێکدا ئەو پەروەرندەی ئێمە و ئێوەیە، کردەوەی ئێمە بۆ خۆمانە و کردەوەی ئێوەش بۆ خۆتانە و ئێمە موخلیسانە عیبادەتی بۆ دەکەین ﴿١٣٩﴾ یا ئێوە دەڵێن: ئیبراهیم و ئیسماعیل و ئیسحاق و یەعقووب نەوەی جوولەکە یا مەسیحی بوون، بڵێ: ئایا ئێوە چاتر ئەزانن یا خوا، کێ لەو کەسە ناحەقترە، شایەدییەکی لەلا هەبێ و لە خودای بشارێتەوە؟ خوایش لەوەی وا ئەیکەن بێخەبەر نییە ﴿١٤٠﴾ ئەوانە ئۆمەتێ بوون ڕۆییشتوون و نەماون و چییان کردبێ بۆ خۆیانە و ئێوە چی بکەن بۆ خۆتانە، ئێوە بەرپرسی کردەوەی ئەوان نیین ﴿١٤١﴾

هەندێ بێئاوەز و نەزان لەم خەڵکە ئەڵێن: چ شتێک ئەوانی (موسڵمانانی) لەو ڕووگە (قبیلە)ی وا لەسەری بوون وەرگێڕا؟ (لە وەڵاما) بڵێ: خۆرهەڵات و خۆرئاوا هی خوایە، هەرکەس خوا بیەوێ ئەیخاتە سەر ڕاستە ڕێگا ﴿١٤٢﴾ هەروەها ئێوەم کردە ئۆمەتێکی ناونجی، تا ئاگاتان لە خەڵک بێ و لەسەریان شایەد بن، پێغەمبەر(یش) چاوەدێریتان لێ بکا و ئەو ڕووگە پێشووە کە بەرەو ئەو دەوەستای، هەر بۆیەمان گۆڕی تا بزانین کێ دوای پێغەمبەر دەکەوێ و کێ و کێهە پاشگەز دەبێتەوە؛ هەرچەند کارێکی سەخت بوو؛ مەگەر بۆ ئەوانەی وا خوا شارەزای کردن، خوا ئەو بڕوایەی وا هەتانە زایەی ناکا، خوا سەبارەت بە مرۆ فرە دڵسۆز و دڵڵاوێنە ﴿١٤٣﴾ دیتوومانی کە بەرەو ئاسمان دەڕوانی (کە چاوەڕوانی فەرمانی خوای بۆ دیاری کردنی ڕووگە)، ئێستا ئەتخەینە سەر ڕووگەیەک کە پێت خۆشە، سا ڕووی خۆت بۆ لای مەسجیدولحەرام وەرگێڕە، لە هەر کوێش بن، ڕووی خۆتان بکەنە ئەو لایە، ئەوانەی وا کتێبی ئاسمانییان پێدراوە ئەزانن کە ئەم (قبیلە گۆڕانە) فەرمانێکی هەقە لە لایەن پەروەرێنەریانەوە و خوا لەوەی وا ئەنجامی ئەدەن غافڵ و بێئاگا نییە ﴿١٤٤﴾ (دیارە) ئەگەر هەموو جۆرە (بەڵگەیەک) بۆ ئەو (تاقمە)ی وا خاوەن کتێبن بهێنی، لە قبیلەی تۆ پەیڕەوی ناکەن و تۆیش ئیتر لە ڕووگەی ئەوان پەیڕەوی ناکەی، ئیتر هەندێ لەوان لە قبیلەی هەندێتر پەیڕەوی ناکەن، ئەگەر تۆ دوای ئەوەی زانست و ئاگاداریت بۆ هات، لە هەوا و ئارەزووی ئەوانە پەیڕەوی بکەی، تۆ لەو دەمەدا لە ناحەقیکارانی ﴿١٤٥﴾

ئەوانە کە کتێبی ئاسمانیمان پێداون، ئەو (پێغەمبەر) وەکوو منداڵ و کوڕی خۆیان ئەناسن، تاقمێ لەوانە هەق ئەشارنەوە، لە حاڵێکدا ئەزانن ﴿۱۴۶﴾ ئەم (قبیلە گۆڕانە) شتێکی هەقە لە لایەن پەروەرێنەرتەوە، کەوابوو لە (تاقمی) دوودڵان مەبە ﴿۱۴۷﴾ بۆ هەر میللەتێک ڕەخ و قبیلەیەک هەیە کە ڕووی تێبکەن، کەوابوو بۆ چاکە کردن کێبەرکێ لە یەکتر بکەن، لە هەر کوێ بن، خوا هەمووتان لە یەکتر کۆ دەکاتەوە (و حازرتان ئەکا، تا جەزا و سزاتان بداتەوە)، خوا بەسەر هەموو شتێکدا توانا و بەوزەیە ﴿۱۴۸﴾ لە هەرکوێ هاتیە دەر (لە کاتی نوێژا) ڕووی خۆت بکە مەسجیدولحەرام، ئەمە (ئەم فەرمانە) هەقە و بەڕاستی لە لایەن پەروەرندەتەوەیە، خوا لەوەی وا دەیکەن غافڵ و بێئاگا نییە ﴿۱۴۹﴾ لە هەر کوێ هاتیە دەرێ، ڕووی وخۆت بکە مەسجیدولحەرام، ئێوە لە هەر شوێنێ بن، ڕووی خۆتان بکەنە ئەوێ، تا بۆ خەڵک بە دژی ئێوە بەڵگەیەک نەبێ، بێجگە لە ستەمکارانێ (کە دەس لە بیانوو گرتن هەڵناگرن) جا کەوابوو لەوانە مەترسن، بەڵکوو لە من بترسن، بۆ ئەوەی تا چاکە و نیعمەتی خۆم بۆ ئێوە تەواو بکەم، بەڵکوو شارەزا و ڕێنوێن بن ﴿۱۵۰﴾ هەروەکوو پێغەمبەرێکمان لە خۆتان بۆ ناردن تا نیشانەکانی ئێمەتان بۆ بخوێنێتەوە و ئێوە پاک بکاتەوە، قورئان و لەکارزانی (حیکمەت) و هەرچی نایزانن فێرتان بکا ﴿۱۵۱﴾ کەوابوو یادم بکەن تا منیش یادتان بکەم، سوپاسم بکەن و (بە لەبیر بردنەوە) لە چاکەی من حاشا مەکەن ﴿۱۵۲﴾ ئەی کەسانێ کە بڕواتان هێناوە! بە تابشت هێنان و نوێژ کردن (لە سەختی ژیاندا) یارمەتی وەرگرن و خۆڕاگر بن، (چونکە) بەڕاستی خوا لەگەڵ خۆڕاگرانە ﴿۱۵۳﴾

بەوانەی وا لە ڕێگای خوادا ئەکوژرێن مەڵێن مردوون، بەڵکوو ئەوانە زیندوون، بەڵام ئێوە هەستیان پێ ناکەن ﴿١٥٤﴾ ئێوە بە شتێک وەکوو ترس، برسییەتی، کەم کردنەوەی ماڵ و دارایی و زیانی گیانی و بەرهەم و دەسکەوت، تاقی دەکەینەوە، بە تابشتهێنەران مزگێنی بدە ﴿١٥٥﴾ ئەوانەی وا هەرکاتێ بەسەرهات و چۆرتم و بەڵا و بەسەرهاتی خراپیان تووش دەبێ، ئەڵێن: ئێمە بۆ خواین و بەرەو لای خوا ئەگەڕێینەوە ﴿١٥٦﴾ ئەوانە کەوتونەوە بەر خێروبێر و بەزەیی خوا، هەر ئەمانەش لە ڕێ شارەزان ﴿١٥٧﴾ سەفا و مەروە لە دروشمەکانی خوان، جا هەرکەسێ کە حەج و عومرە بکا، گوناحی بۆ نییە کە ئەو دووە تەواف بکا، هەرکەسێکیش بە ویستی دڵی خۆی ئەو خێرە بکا، خوایش پێزانە و لە کارەکەی ئاگادارە ﴿١٥٨﴾ ئەوانەی وا بەڵگەی ڕوون و ڕێنوێنی کە ناردوومانە و دوای ئەوە لە کتێب (تەورات)دا بۆ خەڵکمان بەیان کردووە، ئەیپۆشن، دەیشارنەوە، خوا ئەوانە لەعنەت ئەکا و لەعنەتکەرانیش لەعنەتیان لێ دەکەن ﴿١٥٩﴾ مەگەر ئەوانە کە تۆبەیان کردبێ و خۆیان چاک کردبێ، ئەوەی وا شاردبوویانەوە ئاشکرای بکەن، جا منیش تۆبەی ئەوانە قەبووڵ ئەکەم و هەر منیشم لە تۆبەکاران دەبوورم و دڵلاوێنم ﴿١٦٠﴾ کەسانێ کە کافر بوون و لەم حاڵەشدا مردن، ئەوانە وەبەر لەعنەتی خوا و مەلائیکە و تەواوی خەڵکی دەکەون ﴿١٦١﴾ بۆ هەتا هەتا هەر گرفتاری ئەو لەعنەتەن، ئازاریشیان هیچ سووک ناکرێ و مۆڵەتیشیان پێ نادرێ. خوای ئێوە هەر خوای تاک و تەنیایە؛ بێجگە لەو هیچ شتێک بۆ پەرستن نابێ، هەر ئەویشە دەهندە و دڵلاوێنە ﴿١٦٣﴾

لە بەدیهاتنی ئاسمان و زەویدا و هاتن و چوونی شەو و ڕۆژ و گەمی‌گەلێ کە لە زەریادا بۆ قازانج گەیاندن بە خەڵک لە تەفگەڕ و بزووتنەوەدان و ئەگەڕێن، ئاوێ کە خوا لە ئاسمانەوە باراندی، جا لە سوێنگەی (ئەو باران و ئاوەوە) زەوی دوای مردن و ویشک هەڵگەڕان، زیندوو کرایەوە و هەموو جۆرە گیانلەبەرێکی تێدا بڵاو کردەوە، (هەروەها) تەفگەڕ و گەڕانی با (لەمڵا بۆ ئەولا) ئەو هەورانەی لە ناوەڕاس و لە نێوان عەرز و ئاسماندا ڕاگیردراون، (ئەوانە) نیشانەگەلێکن بۆ هۆزێ کە ژیرن و بیر دەکەنەوە ﴿١٦٤﴾ هەندێ خەڵک بێجگە لە خوا هاوتایانێک بۆ خوا دائەنێن، ئەوانەیان وەکوو خوا خۆشدەوێ، بەڵام ئەوانەی وا بڕوایان هێناوە خوایان زۆرتر خۆشدەوێ، ئەگەر ئەوانەی وا ستەمیان کرد بیانزانیبا لەو کاتەی وا جەزرەبەدان ئەبینن (کە) هەموو وزەیەک هی خوایە ئازارێ کە خوا دەیدا توندوتیژە ﴿١٦٥﴾ لەو کاتەی ئازار و جەزرەبەیان دێتە بەرچاو، ڕێبەرەکان لە پەیڕەوەکانی خۆیان حاشا دەکەن و پەیوەندییان لێک پچڕاوە و پساوە ﴿١٦٦﴾ ئەوانەی کە پەیڕەوانی (تاغووتن) ئەڵێن: خۆزگە جارێتر بگرابانەوە سەر دنیا تا خۆمان لەوان بەری کردبا، هەروەکوو ئەوان بێزارییان لە ئێمە کرد، ئەرێ، ئاوا خوا کردەوەی ئەوانە بە وێنەی کوڵ و کەسەر و خۆزیا و بریا وتن و پەشیمانی بۆ خۆیان، بەوان نیشان ئەدا، ئەوانە لە ئاگری جەهەندەم دەرنایێن و ڕزگار نابن ﴿١٦٧﴾ ئەی خەڵکینە! ئەوەی وا لە زەویدایە، کامی پاک و ڕەوا و حەڵاڵە بیخۆن و هەنگاو بە جێ هەنگاوی شەیتانا مەنێن و پەیڕەوی لێ‌مەکەن، بەڕاستی بە ئاشکرا ئەو دوژمنی ئێوەیە ﴿١٦٨﴾ ئەو بە ئێوە تەنیا بۆ بەدفەڕی (لارێ) و کاری پیس فەرمان نادا، بەڵکوو واتان لێ‌دەکا تا ئەوەی وا ئێوە لەبابەت خواوە نایزانن (بە زمان) بیڵێن (و بیدەنە پاڵ خوا) ﴿١٦٩﴾

دکتور سالح ئیبراهیمی

هەر کاتێ بەوانە بوترێ: لەوەی وا خوا ناردوویەتی پەیڕەوی بکەن (نافەرمانی مەکەن)، ئەڵێن: بەڵکوو ئێمە لەوەی وا باووباپیرانمان خوویان پێوە گرتووە پەیڕەوی ئەکەین، مەگەر (نازانن) کە باووباپیرانیان هیچیان نەدەزانی و بیریان نەدەکردەوە و ڕێنوێن نەبوون ﴿١٧٠﴾ مەسەلەی ئەوانەی وا کافر بوون، هەروەکوو (مێگەلە مەڕێکە کە شوان بۆ ڕزگار کردنی ئەوان لە مەترسی) هاوار ئەکا و لێیان دەخورێ، بەڵام ئەوانە بێجگە لە دەنگەدەنگ و هەراهەرا شتێتر نابیسن (ئەوانە کەڕ و لاڵ و کوێر دڵن)، ئەوان هیچ نافامن و لە تڵپاتی تەریش ناگەن ﴿١٧١﴾ ئەی کەسانێ کە بڕواتان هێناوە، لە نیعمەتگەلێ پاک وا کردوومانەتە ڕۆزیتان بخۆن و شوکری خوا بکەن، ئەگەر تەنیا ئەو دەپەرستن ﴿١٧٢﴾ خوا تەنیا (گۆشتی) مردارەوەبوو، خوێن و گۆشتی بەراز و هەر ئاژەڵێ کە بە ناوی غەیری خوا سەر بڕابێ، نارەوا و حەرامی کردووە، بەڵام کەسێ کە ناچار بە خواردنی ئەوانە بێ، ئەگەر لە ئەندازەی پێویست لانەدا، گوناح و تاوانی لەسەر نییە، خوا لێبور و فرە دڵاوێنە ﴿١٧٣﴾ کەسانێ کە ئەوەی وا خوا لە کتێب نازڵی کردووە، ئەیشارنەوە و کەتمانی ئەکەن و بە نرخی کەم ئەیفرۆشن، ئەوانە بێجگە لە ئاگر شتێتر ناخەنە ناو زگیانەوە، خوا لە ڕۆژی قیامەتدا قسەیان لەگەڵدا ناکا و ئەوانە لە پیسی (مل بادان) پاکەوە ناکا، بۆ ئەوانە عەزابێکی دەردناک هەیە ﴿١٧٤﴾ ئەوانە کەسانێکن کە ڕێنوێنییان بە لاڕێی و لێ خۆشبوونیان بە عەزابدان گۆڕیوەتەوە، جا دەبێ چەندە لەسەر ئاگر بەتابشت بن ﴿١٧٥﴾ ئەم (ئازارەش) لەبەر ئەوەیە کە خوا کتێبی (ئاسمانی) بە هەق ناردووە، ئەونەاش وا لە سەر باسی ئەم کتێبە کێشەیانە، لە گێرە و کێشەیێ دوور و درێژدا پەنگ دەخۆنەوە ﴿١٧٦﴾

Dr. Saleh Ebrahimi

کاری چاک (تەنیا) بەمە نییە کە (لە کاتی نوێژا) ڕوو بکەنە خۆرهەڵات و خۆرئاوا، بەڵکوو چاکە ئەوەیە بڕوا بە خوا و بە ڕۆژی بەرێ و بە مەلائیکە و بە کتێبی ئاسمانی و بە پێغەمبەران بێنن، لەو ماڵ و سامانەی هەرچەند زۆریشوو خۆشدەوێ، بە خۆشییەوە بەشێ بدەن بە خزم و کەس‌وکاری خۆ و هەتیوان و بە مسکێن و بەوانەی وا لە ڕێگادا ماونەتەوە و بە سواڵکەران و بە یەخسیران، کڕینەوەی عەبدان، نوێژ مەشکێنن و زەکات بدەن و هەرکاتێ پەیمانێک دەبەستن لە نەداری و گرفتاری و تەنگانەدا خۆڕاگیر بن، و مرۆی بەڕاستی ئەوانەن و دیارە لە خوایش دەترسن ﴿١٧٧﴾ ئەی کەسانێ کە بڕواتان هێناوە، لەمەڕ ئەوانەی وا بە ناحەق کوژراون تۆڵەمان بۆ بڕیار داون و واجب کراوە: ئازاد لە تۆڵەی ئازاد و کوێلە لە تۆڵەی کوێلەدا و مێوینە لەبری مێوینە و هەرکەسیش لە برای دینی خۆی دەس لە خوێنگری هەڵبگرێ، ئەبێ بە پێیێ دابی ڕۆژ باو بێ و بە خۆشی خۆی مەسلەت بکا. ئەم بڕیارە لە لایەن خواوە بارسووکی و بەزەییە دەرحەق بە ئێوە و هەرکەس لەمە خۆ لادا بەشی جەزرەبەی بەئێش و ژانە ﴿١٧٨﴾ ئەی خاوەن ژیران! ژیان (و بەردەوام بوونی ژیان) بە تۆڵەوە بەندە تا بەڵکوو خۆتان بپارێزن ﴿١٧٩﴾ لەسەر ئێوە نووسراوە کە هەرکاتێ مەرگی یەکێ لە ئێوە هات، ئەگەر خێری (ماڵی) لە دوای خۆی بەجێ بهێڵێ بۆ باوک و دایک و نیزیکانی خۆی، بە جۆرێکی شیاو وەسیەت بکا، هەرکەسێ بەشی خۆی پێ بگا، ئەمە (وەسیەت) هەق و ئەرکێکە بە سەر شانی خۆپارێزانەوە (کە ئەبێ ئەنجامی بدەن) ﴿١٨٠﴾ جا هەرکەسێ دوای بیستن و ئاگاداربوون لێی، ئەو وەسیەتە بگۆڕێ، دیارە تاوان و گوناحەکەی بە ئەستۆی کەسانێکە ئەوە ئەگۆڕن، خوا بیسەر و فرە زانا و دانایە ﴿١٨١﴾

ئەگەر کەسێ (وەسی) لە وەسیەتی بێدادگەرانە و گوناحاوی وەسیەتکار بترسێ و ئاگادار بێ کە وەسیەتەکەی ناحەق بووە، بکۆشێ بە ئاشتی میراتگرانی پێکبێنێ بۆ وەسی گوناح نییە و خوایش لە تاوان دەبووریٚ و فرە دڵاوێنە ﴿١٨٢﴾ ئەی ئەوانەی وا بڕواتان هێناوە، ڕۆژوو گرتنتان لەسەر نووسراوە هەروەکوو کەسانێ وا بەر لە ئێوە بوون واجب کرابوو، بەڵکوو خۆپارێز و بەتەقوا بن ﴿١٨٣﴾ چەند ڕۆژێ دیاریکراو (ڕۆژوو بگرن) ئەگەر نەخۆش کەوتن یا چوونە سەفەر، لە ڕۆژانیتر (بە قەزا بیانگێڕنەوە)، بۆ کەسانێ کە هێزی بەڕۆژوو بوونیان نییە، پێویستە (یەک مود یا جەمێ خۆراک) یا نرخی ئەوە (لەباتی هەر ڕۆژێک ڕۆژوو خواردن) بە مسکینێ (هەژارێ) بدا، کەسێ بە دڵ کاری چاک بکا (زیاتر لە هەژارێ نان بدا) بۆی باشترە، بەڕۆژوو بوون بۆ ئێوە باشترە، ئەگەر بزانن ﴿١٨٤﴾ (ئەو چەن ڕۆژە دیاریکراوەی) مانگی ڕەمەزان، مانگێکە قورئان لەوا کل کراوە و هاتووە بۆ ڕێنوێنی خەڵک و نیشانەگەلێ لە ڕێنوێنی بۆ جیاکردنەوەی هەق لە پووچ و پاک لە ناپاک، سا هەرکەس لە مانگی ڕەمەزاندا لە ماڵ بێ (لە سەفەردا نەبێ) دەبێ ڕۆژوو بگرێ، هەرکەسیش نەخۆش بێ یا لە سەفەرا بێ (ئەتوانێ ڕۆژووەکەی بخوا)، چەن ڕۆژێتر (بە قەزا) ڕۆژوو بگرێتەوە، خوا ئاسوودەیی ئێوەی دەوێ و نایەوێ بکەونە تەنگانە و سەختی و ئەبێ (سی ڕۆژەی) مانگی ڕەمەزان تەواو بکەن و ئەبێ خوا بە گەورە بزانن، لە ڕاست ئەوە کە شارەزای کردوون، شایەد شوکرانەبژێری بکەن ﴿١٨٥﴾ کاتێ بەندەکانم لە بارەی منەوە لە تۆ پرسیار ئەکەن (بڵ کە) من نێزیکم، پاڕانەوەی دوعاکەران لە کاتێ بانگم بکەن، وەڵام ئەدەمەوە، جا ئەبێ ئەوانیش دەعوەت و فەرمانەکانم وەڵام بدەنەوە و بڕوام پێ بێنن، تا بەڵکوو ڕێ پەیا بکەن﴿١٨٦﴾

دکتور سا لح ئیبرا هیمی

تێکەڵاوی لەگەڵ ژنانتان لە شەوی بەڕۆژوو بوون (شەوەکانی مانگی ڕەمەزان)دا بۆ ئێوە ڕەوا و حەڵاڵ کراوە، ئەوان (ژنان) جۆرێ پۆشەنن و جلکن بۆ ئێوە و ئێوەش جۆرێ بۆ ئەوان، خوا ئەیزانی کە ئێوە (خۆتان پێ ڕاناگیردرێ و) غەیانەتتان بە خۆتان دەکرد، ئەوسا پەشیمانی و تۆبەی ئێوەی وەرگرت و لێتان خۆش بوو، جا (هەر) لە ئێستاوە (ئازادن) سەرجێیی ژنانتان بکەن، ئەوەی خوا بۆتانی نووسیوە داوای بکەن، بخۆن و بخۆنەوە تا هەودای سپیایی (دەمەبەیان) لە نێو هەودای ڕەشی (شەو) دەرکەوێ و جیا بێتەوە، لە پاشان ڕۆژووەکەتان تا شەو تەواو بکەن (دوای پارشێو تا بەربانگ (ئیفتار) بەڕۆژوو بن)، بەڵام لەو سەردەمەی وا لە مزگەوتدا خەریکی ئیعتیکافن (مانەوە لە مزگەوت) لەگەڵ ژنان دەس تێکەڵی مەکەن، ئەوە سنوور و کەوشەنی خوایە لێیان نێزیک نەبنەوە، بەمجۆرە خوا نیشانە و ئایاتی خۆی بۆ خەڵک ڕوون دەکاتەوە، بەڵکوو خۆپارێز و بەتەقوا بن ﴿١٨٧﴾ ماڵ و سامانی یەکتر (بە درۆ و فێڵبازی و بە ناهەق) مەخۆن، بەشێ لەو ماڵە بە بەرتیل (ڕشوە) بە حاکمانی جەور مەدەن تا بەشێ لە ماڵی خەڵک بە ناهەق بخۆن، لە حاڵێکدا ئەزانن (کە ماڵی خەڵکە) ﴿١٨٨﴾ لە تۆ لەبابەت مانگ نوێ بوونەوەش (مانگی یەکشەوە) ئەپرسن، بێژە: ئەوانە بۆ دیاری کردنی کاتن بۆ (نەزمی کاری ژیانی) خەڵک و حەجە، کاری چاک ئەوە نییە لە سەربانەوە بچنە ماڵان، بەڵام چاک ئەو کەسەیە تەقوای هەبێ، لە دەرگاوە بچنە ماڵان، لە خوا بترسن و تەقواتان هەبێ، بەڵکوو ڕزگار بن ﴿١٨٩﴾ لە ڕێگای خوادا بە شەڕ بێن لەگەڵ ئەوانەی وا جەنگتان لەگەڵ دەکەن، لە ڕادەبەدەر دەستدرێژی مەکەن، بەڕاستی خوا دەستدرێژکەرانی خۆشناوێ ﴿١٩٠﴾

Dr. Saleh Ebrahimi

دکتور سالح ئیبراهیمی

ئەوانەتان (بتپەرستان) لە هەر کوێ دەستکەوت بیانکوژن؛ هەروەکوو ئێوەیان (لە مەککە) دەرکرد، ئێوەش دەریانبکەن، فیتنە نانەوە و سۆردەرەیی و وەیشوومە لە کوشتار بەدتر و سەختترە و لای مەسجیدولحەرام شەڕیان لەگەڵدا مەکەن تا (نەوەکوو) ئەوان دەس بدەنە کوشتنی ئێوە، جا ئەگەر دەسیان دایە کوشتنی ئێوە، ئێوەش بیانکوژن، پاداشی خوانەناسان هەر ئەمەیە ﴿١٩١﴾ ئەگەر بە جەنگ دواییان هێنا، خوایش لێبور و فرە دڵاوێنە ﴿١٩٢﴾ لەگەڵ ئەوانە شەڕ بکەن تا فیتنە لەناو بچێ و دین ببێتە تایبەتی خوا، جا ئەگەر دەسیان هەڵگرت، دوژمنایەتییێک نییە مەگەر لەگەڵ ستەمکاران ﴿١٩٣﴾ مانگی شەڕبەس و حەرام لە بەرامبەر مانگی شەڕبەسدا، ئەگەر ئەوانە ڕێزی مانگەکانیان شکاند، تۆیش هەقتە (لە دەمیان بدەی) هەروەکوو خۆیان تۆڵەیان لێ بکەیتەوە، (دیارە) هەرکەس دەسدرێژی بۆ کردن، ئێوەش بە ئەندازەی ئەو دەسدرێژی بۆ بکەن (تۆڵەی لێ بستێننەوە)، لە خوا بترسن و بزانن کە بەڕاستی خوا لەگەڵ خۆپارێزانە ﴿١٩٤﴾ لە ڕێی خوادا تا دەتوانن ماڵی خۆتان ببەخشن، بە دەسی خۆتان، خۆتان بە فەتەرات مەبەن و تووشی بەڵا مەکەن و خۆتان لەناو مەبەن و چاکە بکەن، خوا کارچاکانی خۆشدەوێ ﴿١٩٥﴾ حەج و عومرە هەر بۆ خوا بە تەواوی بەجێ بێنن و ئەگەر ڕێگەشیان نەدان و نەتانتوانی حەجەکەتان تەواو بکەن، ئەوسا چەندی بۆتان دەکرێ ئاژەڵ بکەنە قوربانی، هەتا ئاژەڵی قوربانی نەگاتە قوربانگا (لەوێ سەری ببڕن)، سەر مەتاشن و ئەگەر کەسێ لە ئێوە نەخۆش بکەوێ یا ئازارێکی لەسەردا بوو (ناچار بوو سەری بتاشێ) ئەبێ (یەکێ لەم) فیدیە و کەفارەتانە بدا: ڕۆژوو بگرێ یا سەدەقە بدا یا پەزێک بکاتە خێر، هەرکاتێ نەخۆشی و ترستان نەما و دڵنیا بوونەوە جا هەرکەسێ ویستی لە عەمرە بەهرە ببا تا کاتی حەج کردن هەرچەندە لە وزەیدایە ئاژەڵ بکاتە قوربانی، ئەگەر دەستەنگیش بوو قوربانی دەستنەکەوت، با سێ ڕۆژ لە کاتی حەجدا و حەوت ڕۆژیش دوای گەڕانەوە (ڕۆژوو بگرێ)، کە دەکەنە دە ڕۆژی تەواو، (دیارە) ئەم حوکمە بۆ کەسێکە خاووخێزانی نیشتەجێی مەسجیدولحەرام نەبن، لە خوا پەرواتان هەبێ و بزانن خوا سەخت و توند سزادەرە ﴿١٩٦﴾

Dr. Saleh Ebrahimi

حەج کردن لە مانگەکانی دیاریکراودایە، کەسانێ کە (بە ئیحرام بەستن) حەجیان لەسەر خۆ فەرز کردووە، (ئەبێ بزانن کە لە کاتی حەجکردندا) دەستێکەڵی لەگەڵ ژنان و تاوان و گوناح کردن و شەڕەقسە و نێونیتکە لێکنان و قرەقرِ نییە (نابێ ئەو کارانە بکرێ)، هەر کارێ چاک بێ ئەنجامی بدەن، خوا پێی ئەزانێ، زەواد و تۆشە (بۆ ئەو دنیا) ئامادە بکەن، باشترین تۆشە خۆ لە گوناح پاراستنە، لە من پەرواتان هەبێ ئەی خاوەن ئاوەزان ﴿۱۹۷﴾ گوناحێکتان لەسەر نییە کە لە ماوەی حەجێدا لە خوا (ڕسق و ڕۆزی) بخوازن، جا کاتێ لە عەرەفات گەڕانەوە، لە پەنای مەشعەری حەرامدا یادی خوا بکەن، بەو جۆرەی ڕێنوێنی کردوون یادی خوا بکەن، هەرچەن بەر لەمە هیچتان نەدەزانی و ئێوەم خستە سەر ڕاستە ڕێگا. ﴿۱۹۸﴾ لە پاشا لەو جێگەی وا خەڵک ئەگەڕێنەوە (بۆ منا) بگەڕێنەوە و داوای لێ خۆشبوون لە خوا بکەن، خوا لێبور و دڵاوێنە ﴿۱۹۹﴾ هەرکاتێ مەناسکی (کارەکانی) حەجی خۆتان ئەنجام دا، بەو جۆرەی وا ناوی باووباپیرانتان ئەبەن (و چاکەیان ئەڵێن)، بەو جۆرەش ناوی خوا بێنن و زکر و یادی بکەن، بەڵکوو زکرێ زیاتر (بۆ خوا بکەن)، هەندێ کەس (لە کاتی دوعا و پاڕانەوەدا) ئەڵێن: ئەی پەروەرندەی ئێمە! لەم دنیادا بەخششمان لەگەڵدا بکە (چون هەر بۆ دنیا پاڕاونەتەوە) لە ڕۆژی پەسلاندا بێبەشن ﴿۲۰۰﴾ هەندێ کەسیش ئەڵێن: ئەی پەروەرێنەری ئێمە! هەم لە دنیا و هەم لە ئاخیرەتیش چاکەمان لەگەڵدا بکە و لە ئازاری ئاگر بمانپارێزە ﴿۲۰۱﴾ ئەوانە لەوەی وا بە دەسیان هێناوە بەشیان هەیە، خوا بە پەلە بە کاروباری (هەمووان) ڕادەگا﴿۲۰۲﴾

ناوی خوا لە چەن ڕۆژی دیاریکراوا (١١و١٢و١٣ی زیحەجە﴾ بێنن و یادی بکەن (و تەکبیری خوا بڵێن: الله اکبر)، کەسێ بۆ گەڕانەوە پەلە بکا و لە دوو ڕۆژدا ﴿یادی خوا بکا و لە «منی» بمێنێتەوە) گوناحی لەسەر نییە، کەسێ خۆ دوا بخا (و سێ ڕۆژ زکری خوا بکا) گوناحی بۆ نییە، ئەگەر خۆپارێز بێ (پێش خستن و دوا خستنی لە بێتەقوایی و کەمتەرخەمی بە خوا نەبێ)، لە خوا پەرواتان هەبێ و بزانن کە ئێوە بۆ لای ئەو (دەگەڕێنەوە و) کۆ دەکرێنەوە ﴿٢٠٣﴾ قسەی هەندێ کەس لە بارەی ژیانی دنیادا بۆ تۆ سەرسووڕهێنەرە و بۆ ئەوەی وا لە دڵیدایە (بە درۆ خوا بە شایەد ئەگرێ، کەچی دوژمنێکی کەللەڕەقە ﴿٢٠٤﴾ هەرکاتێ لە تۆ دوور کەوتەوە ئەکۆشێ تا کشتوکاڵ و کێڵگە و ڕەسەن و زاوزێی (مرۆڤ) لەناو بەرێ، خوا قەت لە بەدفەڕان خۆش نابێ ﴿٢٠٥﴾ هەرکاتێکیش بەو (موناف‌قە) بوترێ کە خۆت لە خوا بپارێزە و بترسێ، بە ناهەق خۆ بە زل ئەزانێ پتر بەرەو گوناح دەیبا، دەی با جەهەندەمی لێ پڕ بێ (جەهەندەمیش) جێگایەکی زۆر ناخۆشە ﴿٢٠٦﴾ هەندێ کەس گیانی خۆی بۆ ڕەزای خوا ئەبەخشێ، خوا سەبارەت بە بەندەکانی خۆی دڵۆڤانە ﴿٢٠٧﴾ ئەی کەسانێ کە بڕواتان هێناوە، هەمووتان بچنە سەر (دینی ئیسلام و) ئاشتی، لە ڕێبازی شەیتان پەیڕەوی مەکەن، ئەو دوژمێنکی ئاشکرایە بۆ ئێوە ﴿٢٠٨﴾ جا ئەگەر دوای (ئەو هەمووو) نیشانە ڕوونانە هەڵخلیسکێن (لاڕێ بن)، بزانن کە خوا بەتوانا و لەکارزانە ﴿٢٠٩﴾ (پەیڕەوانی شەیتان) چاوەڕوانن خوا لە بن سابات و سێبەری هەوران لەگەڵ فریشتەی (عەزابدا) بێتە سەریان و هەموو شت تەواو بکرێ، هەموو کاروبارێک دەگەڕێتەوە لای خوا ﴿٢١٠﴾

دکتور سالح ئیبراهیمی

لە بەرەی ئیسرائیل بپرسە: کە چەند ئایە و نیشانەی ڕوونمان پێداون، هەرکەسێ چاکەی لەگەڵ بکەین و پێی نەزانێ و چاکەکە بگۆڕێ، خوا لە سزادانی پێنەزانان توندوتیژە ﴿٢١١﴾ ژیانی ئەم دنیا بۆ کافران ڕازاوەتەوە و خەملیوەو گاڵتە ئەکەن بەوانەی بڕوایان هێناوە، (بەڵام) ئەوانەی وا لە خوا پەروایان هەیە لە ڕۆژی قیامەتدا لە سەرەوەی ئەوانەن، خوا بە هەرکەس کە بیەوێ بە بێ ئەژمار ڕسق و ڕۆزی ئەدا ﴿٢١٢﴾ خەڵک (لە سەرەتاوە) هەموو چین و بەرەیەک بوون، خوا پێغەمبەرانی بە ناوی مزگێنیدەران و ترسێنەران (وشیاردەران)ێ بۆی ناردن، لەگەڵ ئەوانیش کتێبمان بە هەق نارد تا لە نێو خەڵکدا لەو شتەی بۆتە بنەمای کێشەیان بە داوەری پێکیان بێنێ و هەر ئەوانەش بۆ یەکتریان نەدەسەلماند کە لەبەرا کتێبیان بۆ هاتبوو و بەڵگەی ڕوونیشیان لابو، بەڵام ئێرەیی نێو خۆیان ڕێگری سازانیان بوو، خوا ئەوانەی وا بڕوایان هێنابوو بە ئیزنی خۆی بە هەقیقەتی ئەوەی وا جیاوازییان تێیدا هەبوو ڕێنوێنی کردن، دیارە هەرکەس کە خوا بیەوێ، ئەیخاتە سەر ڕێگای ڕاست ﴿٢١٣﴾ ئایا وا گومان ئەکەن (وا بە ئاسانی) ئەچنە بەهەشت؟ کەچی هێشتا ئەوەی بەسەر پێشینانتان هاتووە بەسەر ئێوەدا نەهاتووە و ئەوان تووشی گەلێ تەنگانە و سەختی و برسی بوون و ئازار و نەداری و دەستەنگی هاتن و بە جۆرێک زیانیان وێکەوت و کەوتنە لەرزە و بە توندی تەکانیان خوارد تەنانەت پێغەمبەر و بڕوادارانێ کە لەگەڵیاندا بوون وتیان: کوا یارمەتی خوا و کەی دە هانایان دێ؟ (لەو دەمەیدا مزگێنی خوا هات کە) یارمەتی دانی خوا (بۆ ئێوە) نێزیکە (و بەو زووانە دە هاناتان دێ) ﴿٢١٤﴾ لە تۆ ئەپرسن چ شتێک (ببەخشن)؟ بڵێ: هەر شتێک بکەنە خێر ئەبێ بۆ باوک و دایک و خزم و نێزیکان و هەتیوان و مسکێنان، وە بۆ ئەوانەی وا لە ڕێگادا ماونەتەوە (خەرج بکرێ و بدرێ)، هەر کارێکی چاک کە بیکەن، دیارە خوا بەوە زانا و ئاگایە (ئیتر پێویست نییە خۆتانی پێوە بنوێنن)﴿٢١٥﴾

Dr. Saleh Ebrahimi

جەنگ (خەزا لە ڕێگای خوادا) لەسەرتان نووسراوە (و واجب کراوە)، ئەوەتان بۆ سەخت و ناخۆشە ڕەنگە لە شتێک حەز نەکەن بەڵام چاک و خێر بێ بۆتان و زۆر جاریش وا هەیە لە شتێکتان پێ خۆشە (کەچی) بۆ ئێوە خراپە، خوا ئەزانێ و ئێوە نایزانن﴿٢١٦﴾ لەبابەت جەنگ کردن لە مانگی شەڕبەسدا لە تۆ ئەپرسن، (تۆ) بڵێ: جەنگ کردن لە هەیڤێ وادا (گوناحێ) گەورەیە، (بەڵام) بەستنی ڕێگای خوا و حاشا کردن لە خوا و (بەرگری لە) مەسجدولحەرام و وەدەرنانی خەڵکی ئەوێ (لەسەر جێ و ڕێی خۆیان) بە لای خواوە گوناحێ گەورەترە، و ئاژاوەش بۆ شەڕنانەوە لە کوشتن خراپتر و گەورەترە، (موشریکان و کافران) لە جەنگ کردن لەگەڵ ئێوەدا دەسبەردار نین و هەمیشە لەگەڵتان بە شەڕ دێن تا (بە خەیاڵی خۆیان) ئەگەر بۆیان بلوێ و دەس بدا و بتوانن، لە دینەکەتان وەربگێڕن، هەرکەس لە ئێوە کە لە دینی خۆی وەرگەڕێ، بە خوانەناسی بمرێ، کار و کردەوەیان لە دنیا و ئاخیرەتدا بە فیڕۆ ئەڕوا، ئەوانە جەهەندەمین و بۆ هەمیشەش لەوێدا قەتیس ئەبن﴿٢١٧﴾ کەسانێ کە بڕوایان هێناوە و کەسانێ کە لە ڕێگای خوادا دەربەدەر بوون و کۆچیان کردووە و لە ڕێگای خوا چوونەتە خەزا، ئەوانە بە هیوای ڕەحمەتی خوان و خوا لێبور ودڵلاوێنە﴿٢١٨﴾ لەبابەت بادە و قومارەوە لێت دەپرسن، بڵێ: لەو دووانەدا گوناحێ گەورە هەیە و قازانجی بۆ خەڵک (لە باری دەوا و سوودی مادی) هەیە، (بەڵام) زیانیان لە سوودیان زۆرتر و گەورەترە، (هەروەها) لە تۆ ئەپرسن چ ببەخشن (ئینفاقی بکەن)؟ بڵێ: لە تاوانی خەڵک خوشبوون (یا ئەوەی وا لە قووتی خۆیان زیادە، بیبەخشن)، بەمجۆرە خوا نیشانەکانی خۆی بۆ ئێوە ڕوون ئەکاتەوە؛ بەڵکوو بیر بکەنەوە﴿٢١٩﴾

تا لەبابەت (ئاکامی) دنیا و ئاخیرەت (بیر بکەنەوە)، لە تۆ لەبابەت هەتیوان ئەپرسن، بڵێ: سەر و ساماندان بە کاروباری ئەوان (لە کەمتەرخەمی بەوان) باشترە، ئەگەر ماڵ و ژیانی خۆتان لەگەڵ ماڵ و ژیانی ئەوان لێکدا و تێکلاو بوون (قەیناکە، چونکە ئەوانە) برای (دینی) ئێوەن، خوا باش دەزانێ کێ بەدفەڕ و کێ کارچاکە و لێکیان جیا ئەکاتەوە و دەیانناسێ، ئەگەر خوا بیویستبا ئێوەی ئەخستە زەخت و سەختییەوە (و هێزی لێ دەبڕین) و فەرمانی ئەدا ماڵی هەتیوان لە هی خۆتان جیا بکەنەوە، بەڵام خوا ئەوەی نەکردووە، خوا فرە زانا و لەکارزانە ﴿٢٢٠﴾ ژنانێ کە هاوبەشیان بۆ خوا داناوە مارە مەکەن، مەگەر بڕوا بێنن، کە نێزیکی بڕوادار لە ژنێکی موشریک باشترە، هەرچەند لە (جوانی و دەوڵەمەندی ئەوان) سەرتان سوور بمێنێ و (شەیداتان بکا)، (ژنان و کچانی بڕواداری خۆتان) لەو پیاوانەی هاوبەشیان بۆ خوا داناوە مارە مەکەن، تا بڕوا دێنن، (پیاوێکی) بەندەی خاوەن بڕوا لە موشریکێک چاکترە، هەرچەند واقتان ببا، ئەوانە (بڕوادارەکان) بۆ ناو ئاگر بانگ ئەکەن، (بەڵام) خوا بە فەرمانی خۆی (بڕواداران) بۆ بەهەشت و لێخۆشبوون بانگ ئەکا، نیشانەکانی خۆی بۆ خەڵک ڕوون ئەکاتەوە، تا بەڵکوو بهێننەوە بیر (و پەند بگرن)﴿٢٢١﴾ سەبارەت بە (بێ نوێژی) عوزری ژنانەوە لە تۆ ئەپرسن، بڵێ: ئەوە ئازارێکە لەو چەند ڕۆژی کە خوێنیان هەیە و پیسە، جا لەبەر ئەوە لە کاتی (بێنوێژی)دا لە ژنان دووری بکەن و مەچنە لایان، تا پاک ئەبنەوە، جا ئەگەر پاک بوونەوە (خۆیان شوت)، لەوێوە کە خوا فەرمانی داوە بۆیان بچن و دەسیان لەگەڵ تێکەڵ بکەن، خوا تۆبەکارانی خۆشدەوێ، هەروەها پاکانیشی خۆشدەوێ ﴿٢٢٢﴾ ژنەکانتان (لە پاکیدا) جێی کشتوکاڵن بۆ ئێوە، کەوابوو هەر زەمان و هەر جۆرە بتانەوێ (لە پاکیدا) دەسیان لەگەڵ تێکەڵ بکەن، (بەروبووەکەی کە منداڵە) بۆ خۆتان پێش بخەن، لە خوا پەرواتان هەبێ (و گوناح مەکەن)، بزانن ئێوە ئەچنە بارەگای خوا (و بەڵێنی ئەم دیدارە) بە بڕواداران دراوە ﴿٢٢٣﴾ سوێند خواردنەکانتان بە خوا مەکەنە کەرەستەیێ کە ڕێگای چاکە کردنتان پێ ببڕێ، خۆپارێز بن و نێوبژیوانی خەڵک بکەن و پێکیان بێنن، خوا فرە بیسەر و زانایە. (٢٢٤)

خوا بەو جۆرە سوێندە پڕوپووچانەی سەرزارەکی بە تاوانبار ناتانگرێ بەڵام ئەگەر لە قووڵایی دڵتانەوە بێ و بە ئاگاداری سوێند بخۆن، خوا ئەتانگرێ، خوا زۆر لێبور و لەسەرخۆیە ﴿٢٢٥﴾ کەسانێ کە سوێند دەخۆن کە لەگەڵ ژنەکانیان دەس تێکەڵی نەکەن، دەبێ چوار مانگ چاوەڕوان بن، جا ئەگەر (لەو ماوەدا) گەڕانەوە (و سوێندی ناهەقی خۆیان شکاند، ئەبێ بزانن کە) خوا خەتابەخش و دڵلاوێنە ﴿٢٢٦﴾ ئەگەر بو تەڵاقدانیش لێبڕان، جا بەڕاستی خوا بیسەر و ئاگایە ﴿٢٢٧﴾ ژنانی تەڵاقدراو (ئەبێ) بۆ ماوەی سێ جار تێکەوتن (و پاک بوونەوە لە خوێنی عوزر) چاوەڕوان بن (لەسەر مێردەکەیان ڕاوەستن)، بۆیان ڕەوا و حەلاڵ نییە ئەوەی وا خوا لە منداڵدانیان خوڵقاندوویەتی بیشارنەوە، ئەگەر بە خوا و ڕۆژی بەری بڕوایان هەبێ، مێردەکانیان لە (پیاوانیٚتر) شیاوترن بیانگێڕنەوە ئەگەر مەبەستیان ئاشتی بێ، هەروەک ژنان ئەرکی ژنایان لە سەرشانە، مافیشیان لەسەر پیاوان هەیە، هەروەها کە پیاوان لەسەر ژنانیان هەیە، بەڵام بۆ پیاوان پلەیەک مافی زیاتر هەیە، خوا فرە بەدەسەڵات و لەکارزانە ﴿٢٢٨﴾ تەڵاقدانی ژن (تەڵاقی ڕەجعی) دوو جارە، ئەوسا یا ئەبێ بە چاکی ژن ڕاگیردرێ یا بە چاکی لێک جیا بنەوە، بۆتان حەلاڵ نییە ئەوەی وا پێتان داون لێیان وەربگرنەوە، مەگەر ئەوە، ژن و پیاوەکە بترسن کە نەتوانن سنووری خوا ڕاگرن، جا ئەگەر ترسان کە سنووری خوایان بۆ ڕاناگیردرێ، گوناحیان لەسەر نییە کە ژن(ەکە) خۆی بکڕێتەوە (و دەس لە مارەیی هەڵبگرێ و خۆ ڕزگار بکا)، ئەوە سنووری خوایە لێی تێمەپەڕن، هەرکەس لە سنووری خوا تێپەڕێ هەر ئەوانەن غەدرکاران (کە لە خۆیان ستەم ئەکەن) ﴿٢٢٩﴾ لەوەدوا (دوای دوو تەڵاقە و گەڕانەوەی بۆ جاری سێهەم) ژنەکەی تەڵاق دا، لەوەدوا (دوای تەڵاقی سێهەم) ئەو ژنەی بۆ ڕەوا و حەلاڵ نییە، مەگەر مێردێتر بکا (و دەستیشی لەگەڵ تێکەڵ بکا، جا ئەگەر مێردە دووەمەکە) ئەوی تەڵاق دا، گوناحیان لەسەر نابێ ئەگەر بگەڕێنەوە لای یەکتر (و ببنەوە حەڵاڵی یەکتر)، بەو مەرجەی وا بزانن کە (لە کەناری یەکتر) سنووری خوا ڕادەگرن، ئەمانە سنووری خوان کە خوا بۆ هۆزێ کە ئاگا و زانان بەیان و ڕوونی دەکاتەوە ﴿٢٣٠﴾

دکتور سا لح ئیبرا هیمی

هەرکاتێ ژنەکانتان تەلاَق دا و ئەوانیش بە ئاخرین ڕۆژی عیددەی خۆیان گەیشتن، جا ئەبێ یا بە چاکی ڕایانگرن یا بە چاکی (لە حزووری دوو شایەدی عادڵ) تەلاَقیان بدەن، بۆ زیان لێدان و دەس‌درێژی کردن (ئاشتیان مەکەنەوە) و ڕایانمەگرن، هەرکەس ئەو کارە بکا، ستەمی لە خۆی کردووە، نیشانەکانی خوا بە کەم و بە سووک مەگرن، ئەو نیعمەتەی وا خوا پێیدابوون بیهێننەوە بیر، هەروەها ئەو کتێب و زانست و لەکارزانی و حیکمەتەی بۆی ناردوون و بەوانە ئامۆژگاریتان ئەکا (بیهێننەوە بیر) و خۆتان لە نافەرمانی خوا بپارێزن، بزانن خوا بە هەموو شتێک فرە زانایە ﴿٢٣١﴾ هەرکاتێ ژنەکانتان تەلاَق دا و (عیددەی خۆیان تەواو کرد، لەوە کە بیانەوێ شوو بە مێردە پێشووەکەیان بکەنەوە مەنعیان مەکەن، بەو مەرجەی بەدڵ بە چاکی پێک ڕازی بن، ئەمە دەستوورێکە تەنیا ئەوانەی وا لە ئێوە بڕوایان بە خوا و ڕۆژی بەرێ هەیە، پەند و ئامۆژگاری لێ وەردەگرن، ئەم ڕێنوێنیانە بۆ ئێوە چاکتر و خاوێن و بە کەڵکترە، هەر خوایە ئەزانێ و ئێوە نازانن و بێ‌ئاگان ﴿٢٣٢﴾ دایکەکان دوو ساڵی ڕەبەق و تەواو بێ کەم و زیاد، شیر بە منداڵەکانیان ئەدەن، ئەمە بۆ کەسێکە بیەوێ دەورانی شیردان (بە منداڵ) تەواو بکا، بۆ کەسێ کە منداڵی بۆ لە دایک بووە (باوک)، پێویستە خۆراک و پۆشاکی دایک بە جۆرێکی شیاو بدا، هیچ کەسێ پتر لە توانای خۆی تەکلیفی لێ‌ناکرێ، نە دایک (لەبەر دژایەتی لەگەڵ باوکدا) مافی زیان گەیاندنی بە منداڵ هەیە و نە (باوکیش) ئەو کەسەی کە منداڵ بۆ ئەو لە دایک بووە، ئەگەر منداڵ بابی نەبوو لەسەر میراتگرانە جلک و بژیوی دایکەکە دابین بکەن، جا ئەگەر ئەو دووانە بە ڕەزامەندی یەکتر و تەگبیر کردن، بیانەوێ منداڵەکە (زووتر) لە شیر بگرنەوە، گوناحیان بۆ نییە، ئەگەر ویستتان دایەن بۆ منداڵەکەتان بگرن، گوناحتان لەسەر نییە، ئەگەر ئەوەی وا بەڵێنتان داوە، بە جۆرێکی شیاوانە بە دایەنەکەی بدەن، لە (نافەرمانی) خوا پارێزگاریتان هەبێ و بزانن خوا بەوەی وا ئەنجامی ئەدەن ئاگا و بینایە ﴿٢٣٣﴾

Dr. Saleh Ebrahimi

دکتورسالح ئیبراهیمی

کەسانێ کە لە ئێوە دەمرن و ژنانێک بەجێ دێڵن، (ئەبێ) چوار مانـگ و دە ڕۆژ چـاوەڕوان بـن (عیددە ڕاگرن)، جا کاتێ عیددەکەیان گەیشتە ئاخر، گوناحێک بـۆ ئێـوە نیـیە لە هەرچـی کە لەبابەت خۆیانەوە بێ، بە جۆرێکی شیاو بیکەن (خۆیان لە پیاوانی تر مارە بکەن)، خوا بەوەی دەیکەن ئاگایە ﴿٢٣٤﴾ گوناحێکتان لەسەر نییە کە (ژنانی مێرد مردوو: بێـوەژن) ڕاسـتەوخۆ ڕوت و ڕاست و بێ سێودوو خوازبێنییان بکەن، یـا لە دڵەوە لـێ ببـڕێن و مارەیـان بـکەن، بـێ ئەوەی بیدرکێنن، خوا ئەیزانێ کە بەڕاستی ئێوە (بە جۆرێکی سروشتی) لە دەروونەوە ئەکەونە یادی ئەوان و بەڵام لە نهێنیدا بەڵێنیان پێ مەدەن، مەگەر ئەوە قسەی باش و شیاویان لەگەڵدا بکەن، بۆ مارەکردنیان لێ مەبـڕێن (و بەڵێنـی مارەکردنیـان پـێ مەدەن) تـا عیـددەیان تەواو ئەبێ، بزانن کە بەڕاستی خوائەوەی وا لە دڵتاندایە ئەیزانێ، جا لەبەر ئەوە لە نافەرمـانی خـوا لادەن و بترسن، بزانن بەڕاستی خوا لێبور و لەسەرەخۆیە (و لە سزا دانـی لاڕێیانـدا بەتـاڵووکە نییە) ﴿٢٣٥﴾ ئەگەر ژنەکانتان تەڵاق بدەن مادام نێزیکیتان لەگەڵ نەکردبن و مارەییەکتان بۆ دیاری نەکردبێتن، هیچیان ناکەوێ، گوناحتـان ناگـاتێ بە خۆشـی بەوان شـتێک بـدەن، ئەوەی وزەی مـاڵی هەیە بە ئەنـدازەی توانـای خـۆی، ئەوەیـش وا دەستەنـگە، بە ئەنـدازەی خـۆی دیارییێکی شـیاویـان بـدەنێ، ئەمە لەسـەر کارچاکـان پێویسـتە ﴿٢٣٦﴾ ئەگەر ژنەکانتـان بەر لەگەڵ نووستن، تەڵاق بدەن مارەییتان بۆ دیاری کردبـێ، ئەبـێ نیـوەی ئەوەی وا بۆتـان دیـاری کردوون (بیاندەنێ)، مەگەر ئەوان (مافی خۆیان) ببەخشـن، یـا ئەگەر کەسـێ کە گرێـی مـارە کـردنەکەی بە دەسـە (وەلـی) بیبەخشـێ، ئەگەر ئێـوە (پیـاوان) لێـی ببـوورن (و هەمـوو مارەییەکەیـان بـدەنێ)، لە تەقـوا و خۆپاراسـتن نێزیکتـرە، لێبردوویـی و کارچـاکی لە نێـوان خۆتاندا لە بیر مەبەنەوە، خوا بەوەی دەیکەن بینا و ئاگایە ﴿٢٣٧﴾

Dr. Saleh Ebrahimi

بۆ ئەنجامدانی هەموو نوێژەکان (بەتایبەت) نوێژی ناوەڕاست تێبکۆشن و بە ئیتاعەتەوە بۆ خوا هەستن (و نوێژ بخوێنن) ﴿۲۳۸﴾ جا ئەگەر (لەبەر جەنگ یا شتیتر) ترسان، (نوێژەکەتان) بە پیادە یا بە سواری بخوێنن، جا ئەگەر ترسەکە لاچوو، یادی خوا بکەن (و نوێژەکانتان بخوێنن)، هەروەک فێری کردن کە لە بەرا نەتاندەزانی ﴿۲۳۹﴾ کەسانێ لەنگۆ لە ئێوە لە سەرەمەرگدان، ژنانێک لە دوای خۆیان بەجێدێڵن، ئەبێ ڕاسپێرن هەتا ساڵێک مایەی ژیانیان بۆ دابین بکەن و تەرەیان نەکەن، هەتا ساڵێک خەرجی ئەوانە بدەن، بەو مەرجەی (لە ماڵەمێرد) نەڕۆن (مێرد نەکەنەوە)، جا ئەگەر ڕۆیشتن (مافی خەرج وەرگرتنیان بۆ نییە) گوناحیش لەسەر ئێوە نییە، لەوەی لە بارەی خۆیاندا بە شیاوی دەیکەن (وەکو شووکردن)، خوا فرە بەدەسەڵات و لەکارزانە ﴿۲۴۰﴾ بۆ ژنانی تەڵاقدراو بەشی ڕەوای خۆیان هەیە (کە لە لایەن مێردەوە ئەدرێ) بڕیارە لەسەر خۆپارێزان ﴿۲۴۱﴾ هەر بەم پێیەش خوا نیشانەکانی خۆی بۆ ئێوە ڕوون دەکاتەوە تا بەڵکوو بیر بکەنەوە و تێبگەن ﴿۲۴۲﴾ ئایا نەتروانییە کەسانێ کە لە ترسی مەرگ بە هەزاران کەس لە دیاری خۆیان ڕایانکرد و زێدی خۆیان بەجێهێشت (بە بیانووی ئازارە تاعوون خۆیان لە خەزا دوور خستەوە)، خوا پێی وتن: بمرن (هەر بەو نەخۆشییە مردن)، لە دواییدا خوا زیندووی کردنەوە، دیارە خوا لەگەڵ بەرەی مرۆ خاوەن چاکەیە، بەڵام زۆربەی خەڵک لە شوکرانە خۆ دەبوێرن ﴿۲۴۳﴾ کێ ماڵ و پارەی خۆی بە دەسقەرز (یارمەتی یەکتردان بە نۆرە) بێسوود، لە ڕێگای خوا دەدا (بە داماوان) هەتا خوداش چەند ئەوندەی بداتەوە، کەمبژیوی و فەرعانەش هەر بە دەس خوایە هەمووش دەگەڕێندرینەوە لای ئەو ﴿۲۴۵﴾

ئاخۆ نەتدی و لە کاروباری تاقمێک لە نەجیبزادە کان لە تۆرەمە و بـنـەچەکە و ڕەچەڵەک و لە بەرەی ئیسرائیل ئاگـادار نەبـووی کە دوای مووسـا بە پێغەمـبەری خۆیـان (ئەشـموئیل) وت: پاتشـایەکمان بـۆ دیـاری بـکە تـا (لە بـن فەرمـانی ئەوا) لە ڕێگـای خـوادا جەنـگ بکەیـن، پێغەمبەرەکەیان وتی: پێو وا نییە، ئەگەر دەستووری جەنگتان پێ بـدرێ (شـان نەدەنە بەری و نافەرمانی بکەن)، ئەوانیش وتیان: (چلۆن) و چمانە کە لە ڕێگای خوادا جەنگ نەکەین، کەچی ئێمەیان لە ماڵ و منداڵمان (جیا کردەوە و) ئاوارەیان کردووین؟ بەڵام کـاتێ کە فەرمـانی خەزا کردنیـان پـێدرا، بـێجگە لە ژمـارەیەکی کەم هەمـوو ڕوویـان وەرگێـڕا (و ملیـان بـادا)، خـوا سـەبارەت بەوانەی وا لە خۆیـان سـتەم ئەکەن، فرەئاگـا و زانـایە ﴿۲۴۶﴾ پێغەمـبەری ئەوان (ئەشموئیل) بەوانی وت: خوا بۆ پاتشایەتی تاڵووتی بۆ ئێوە ناردووە (تاڵووت زانا و ئازا بـوو، بەڵام بـێدراو و دەشـتەکی بـوو)، وتیـان: کـوا ئەو شـایانی ئەم فەرمانەیـە؟ کە ئـێمە زۆر لەو شیاوترین و بە داراییش لەو زاف و زێدەترین و ئەو داراییەکـی نییـە، (ئەشـموئیل) وتـی: خـوا تاڵووتی هەڵبژاردوە (و کردوویەتە فەرمانده لەسەر ئێـوە) و زانسـت (وزەی) قەڵافەتیشـی بـۆ زیاد کردووە، بە هەرکەس کە خوا بیەوێ، موڵک و دەسـەڵات و حوکـوومەتی خـۆی پـێ ئەدا، زانسـتی خـوا پەرەدار و فـرە زانـایە ﴿۲۴۷﴾ پێغەمـبەری ئەوان (ئەشـموئیل) بەوانـی وت: بەڕاستی نیشانەی پاتشایەتی (تـاڵووت) ئەوەیە کە سـندووقی عەهـد و پەیمانتـان بـۆ دێ کە هۆی دڵنیایی ئێوەی لە لایەن پەروەرێنەرتانەوە تێدایە، لەگەڵ هەندێک لە کەلەپوور و میراتی خاندانی مووسا و هاروون کە مەلائیکە گرتوویانە بە سەر شانەوە، لەمەدا نیشانەیەکی (ڕوون) بۆ ئێوە هەیە، ئەگەر بڕوادار بن ﴿۲۴۸﴾

جا کاتێ تاڵووت لەشکرەکەی (لە شار) بردە دەرێ و خستیە سەر ڕێگا وتی: خوا بە ڕووبارێک تاقیتان دەکاتەوە، هەرکەس لەو ئاوە بخواتەوە لە مـن نییـە، هەرکەسیش لێـی نەخـواتەوە لە مـنە، مەگەر کەسێ کە هەر لاوێچێـک (و لامشـت و مسـتێک) لەو ئـاوە هەڵێنجێنـێ و بیخواتەوە، جا هەموو لەو ئاوەیان خواردەوە، تەنیا کەمێ لەوانە نەبێ (کە بە قسەی تاڵووتیان کرد)، جا دوای ئەوە کە تاڵووت و ئەو کەسانەی کە بڕوایـان هێنـابوو، لە ڕوبـارەکە پەڕینـەوە، وتیان: ئەمڕۆ ئێمە وزەی جەنگکردنمان لەگەڵ جاڵووت و لەشکرەکەیدا نییە، (بەڵام) ئەوانەی وا ئەیانزانی کە (لە ڕۆژی بەرێدا) ئەچـنە دیـداری خـوا (و بڕوایـان بە پشـتیوانی خـوا هەیـە)، وتیان: زۆر جاران دەستەیەکی کەم بە فەرمان (و یارمەتی خوا) بە سەر دەسـتەیەکی زۆردا زاڵ بووە، خوا لەگەڵ تابشتهێنەرانە ﴿٢٤٩﴾ کاتێ (تاڵووت و لەشکرەکەی) لە بەرانبەر جـاڵووت و لەشـکرەکەی دەرکەوتـن (و سـەنگەریان گـرت)، وتیـان: ئەی پەروەرێـنەری ئێمـە! تابشتهێنانمان بەسەرا بڕێژە و پێمان پتەو ڕابگرە پچەقین (نەلەرزین)، بەسەر هۆزی کافراندا سـەرمان بـخە ﴿٢٥٠﴾ بە یـارمەتی (و فەرمـانی) خـوا دوژمنیـان ڕەتانـد و شـکاند و داود، جاڵووتی کوشت و خوا پاتشایەتی و لەکارزانی بەو (داود)دا، لەوەی ویسـتی خـوا فێـری کـرد، ئەگەر خوا هەندێ لە ئاپۆرەی خەڵک بە (دەستی) هەندێـتر تەرتوتوونـا نەکـا و لەنـاو نەبـا، خراپە زەوی دائەگرێ، بەڵام خوا خاوەن چاکەیە بەسـەر خەڵکـی جیهانیانـدا ﴿٢٥١﴾ ئەمـانە نیشانەکانی خوان کە بە هەق بەسەر تۆدا ئەیخوێنینەوە، بەڕاستی تۆ یەکێک لە پێغەمـبەران و لە ڕەوانەکراوانی ﴿٢٥٢﴾ .

ئەو پێغەمبەرانە هێندێکیانم بەرێزتر لە هێندێکیان گرت، خوا لەگەڵ هەندێ لەوانە (وەک مووسا) قسەی کردووە، پلە و پایەی هەندێکی بردە سەرێ، بە عیسا کوڕی مەریەم نیشانەی ڕوونمان دا و بە گیانی پیرۆزی خۆمان پێشتیوانیمان لێ کرد، ئەم خەڵکانە لەدوای ئەمەی ئەو گشت نیشانە ڕوونانەیان بۆ هات؛ بەڵام ئەوان لە نێو خۆدا دژایەتی یەکتریان کرد و پێکنەهاتن، هەندێ لەوان بڕوای هێنا و هەندێ تریان لە بڕوا هێنان حاشایان کرد. ئەگەر خوا بیویستبا، پێکەوە جەنگیان نەدەکرد، بەڵام خوا ئەوەی بیەوێ بە ویستی خۆی ئەنجامی ئەدا ﴿٢٥٣﴾ ئەی کەسانێ کە بڕواتان هێناوە! لەو ڕۆزییەی وا بە ئێوەم داوە ببەخشن بەر لەوەی ڕۆژێک بگا کە کڕین و فرۆشتنی تێدا نییە (تا بە دراو خۆتان بکڕنەوە) نە دۆستایەتی (سوودی هەیە) و نە تکا و پاڕانەوە (چونکە شیاوی تکا بۆ کردن نین) خوانەناسان هەر ئەوانن ستەمکار ﴿٢٥٤﴾ ئەڵڵا (زاتێکە داگری هەموو جۆرە سفاتی کەماڵە) کە هیچ خوایێ نییە بێجگە لەو، کە زیندوو و ڕاوەستاو بە زاتی خۆیەتی، هیچ کاتێ وەنەوز و خەوەنووچکە نایباتەوە، نە دەرازێ و نە (چۆرت) و خەو داینا‌گرێ هەر بۆ ئەوە، ئەوەی لە ئاسمانان و زەویدایە، کێیە لە لای ئەو (لە ڕۆژی بەرێدا) بتوانێ تکا بکا، مەگەر بە ئیزنی ئەو، ئەوەی لە بەردەسیاندایە و ئەوەی لە پشت سەریاندایە، ئەیزانێ (ڕابوردوو، ئێستا و داوارۆژی خەڵک بۆ زانینی خوا یەکسانە)، کەس بە (پلەی) زانستی خوا پەی نابا، مەگەر ئەوانەی خوا بیەوێ، تەختی (فەرمانڕەوایی) ئەو ئاسمانەکان و زەوی داگرتوە، ڕاگرتن (و پاراستنی) ئەوانە بۆ خوا گران و سەخت نییە، پایەبەرز و مەزن هەر خوایە ﴿٢٥٥﴾ لەم دینەدا بە زۆر داسپاندن نییە، چونکە ڕێگای ڕاست (و بڕوا) لە ڕێگای خوار و گومرایی هاوێر و جیا کراوەتەوە هەرکەس لە تاغووت نەبان بێ و بڕوا بە خوا بێنێ، بە هەقیقەت چنگی لە هەنگڵێکی پتەو لە بڕوا و باوەڕێکی بێزەواڵ و پتەو قایم کردووە کە ناپسێ و لە ناو ناچێ، خوا بیسەر و فرە زانا و ئاگایە ﴿٢٥٦﴾

دکتورسالح ئیبراهیمی

خوا یار و یاوەری کەسانێکە کە بڕوایان هێناوە، ئەوانە لە تاریکاییەوە ئەباتە بەر ڕووناکی (تیشکی بڕوا)، کەسانێ کە کافر بوون، یار و یاوەری ئەوان تاغووتە، ئەوانە لەبەر نوور و ڕووناکییەوە ئەبەنە تاریکی و تنۆکی، ئەوانە خەڵکی نێو ئاگرن و بۆ هەمیشەش لە ناو ئاگرا ئەمێننەوە ﴿٢٥٧﴾ ئایا نەتڕوانییە ئەوەی (نمروود) کە لەگەڵ ئیبراهیمدا لەبابەت پەروەرندەیەوە قسە و جوابەجەنگی دەکرد، چونکە خوا پاتشایی و دەسەڵاتی پێدابوو (جا لەبەر ئەوە نمروودی کوڕی کەنعان خۆی قەف کرد و پرسی: پەروەرێنەرت کێیە؟) ئەودەم ئیبراهیم وتی: پەروەرێنەری من ئەوەیە زیندوو ئەکاتەوە و ئەمرێنێ (نمروودیش) وتی: منیش زیندوو دێڵمەوە و ئەمرێنم (دوو زیندانی هێناوە، یەکیانی ئازاد کرد و یەکیانی کوشت)، ئیبراهیم وتی: خوا ڕۆژ لە خۆرهەڵاتەوە دێنێ، جا (ئەگەر ڕاست ئەکەی) تۆ لە خۆرئاواوە بیهێنەوە، جا (لێرەدا کابرای خوانەناس حەبەسا و خوستی لێبڕا، خوا تاقمی ناحەقیکاران ڕێنوێنی ناکا ﴿٢٥٨﴾ یا وەکوو کەسێ (عوزەیر) کە بە قەراخ ئاواییەکی وێرانە (بیت المقدس)دا تێپەڕ بوو، لە حاڵێکدا کە چۆڵ و دیوارەکانیشی بە میچەوە تێکتەپیبوو (و لاشە و ئێسک و پرووسکێ زۆریش کەوتبوو، لە دڵەوە) وتی: خوا چلۆن دوای مردن ئەمانە زیندوو ئەکاتەوە؟ (لەو بیرەدا بوو کە) خوا مراندی و سەت ساڵ بێگیان بوو، جا (دوای سەت ساڵ زیندووی کردەوە، (لێی پرسی و وتی:) چەندت پێچووە؟ (لە وەڵاما) وتی: ڕۆژێک یا برە ڕۆژێک، (خوا) فەرمووی (وا نییە) بەڵکوو سەت ساڵت پێچوە، بڕوانە خواردەمەنی و خواردنەوەکەت کە مەزە و ڕەنگیان نەگۆڕاوە، هەروەها بڕوانە گوێدرێژەکەت (تا بزانی چلۆن مردوو زیندوو ئەکەینەوە)، بۆ ئەوەی تۆ لە (مەعاد) بکەینە نیشانە بۆ خەڵک، هەروەها بۆ ئێسقانی کەرەکەت بڕوانە کە چلۆن تێکیان دەخەینەوە و گوشتیان تێ هەڵدەکێشین، جا کاتێ (زیندوو بوونەوەی مردووی) بۆ ڕوون بۆوە، وتی: ئەزانم خوا بەسەر هەموو شێکدا بەتوانا و بەوزەیە ﴿٢٥٩﴾

Dr. Saleh Ebrahimi

(بێنەوە بیر) ئەو دەمەی کە ئیبراهیم فەرمووی: ئەی پەروەردەی من! پـێم نیشـان بـدە چلـۆن مردوو زیندوو دەکەیتەوە؟ خوا فەرمووی: مـەگەر بـڕوات نەهێنـاوە؟ (ئیبـراهیم) وتـی: بەڵـێ، بەڵام بۆ ئەوەی دڵنیا بم، (خوا) فەرمووی: چوار مەل بگرە و (سەریان ببڕە) گۆشتیان لێکبـدە، جا لەسەر هەر کەژێک کوتێ لەوانە دانێ، لە دواییدا بانگیان بکە، بە فرکە دێنەوە لات، بـزانە خوا خاوەن دەسەڵات و لەکارزانە ﴿٢٦٠﴾ کەسانێ کە ماڵی خۆیان لە ڕێگـای خـوا ئەبەخشـن، هەروەکـوو دانە (تۆمێکـە) کە حەوت گـوڵە(گەنم) بڕوێنـێ، کە لە هەر گوڵێکـدا سـەت دانە (گەنم)ی پێوەبێ، خوا بۆ هەرکەس کە بیەوێ (و شیاویش بێ) چەن بەرابەر زیادی ئەکا، چاکەی خوا یەکجار زۆر و پەروەدارە و خوا فرە زانا و ئاگایە ﴿٢٦١﴾ کەسانێ کە ماڵی خۆیان لە ڕێگای خوادا ئەبەخشن و بە چاویاندا نادەنەوە و ئازارێ بەوانە ناگەیەنن، جەزای (چاکەیـان) لای خـوا (لە بەرچاو گیراوە) نەترسیان بۆ هەیە و نە خەفەتباریش ئەبن ﴿٢٦٢﴾ قسەی خۆش و دڵنشین (لە بەرابەر نیازمەندانا)، لێبوورین، لە تووڕە بـوونی ئەوان و لێخۆش‌بـوون) لە بەخشـینێ کە ئازاری بە دوادا بـێ باشـترە، خـوا بـێ‌نیـاز و لەکـاردا بەکـاوەخۆ و لەسـەرەخۆیە ﴿٢٦٣﴾ ئەی کەسانێ کە بڕواتان هێناوە! خێر کردن و بەخششی خۆتان بە مـنەتدانـان و ئـازار گەیانـدن بە فیڕۆ مەدەن، هەروەکوو کەسێ (مەبن) کە بە ڕووبینی لەبەر خەڵک ماڵی خۆی ئەبەخشـێتەوە و بڕوای بە خوا و ڕۆژی بەرێ نییە، جا کاری ئەو هەروەکوو تاشـەبەردێکی زۆر لووسـە هەنـدێ خۆڵی لەسەر بێ (و تۆمیشی لێ چێنـدرابێ) و بـارانی تونـدی لـێ بـدا و بیشـواتەوە، جـا هەر تاتەبەردێکی ڕەق و ڕووتی لێ بێڵێتەوە، ئەوانە لە کارێ (خێرێ) کە کردوویانە ناتوانن شتێ بە دەس بێنن، (قانزاجی بۆیان نەبووە) خوا تاقمی خوانەناسان ڕێنوێنی ناکا ﴿٢٦٤﴾

دکتورسالح ئیبراهیمی

کـاری کەسـانێ کە مـاڵی خۆیـان ئەبەخشــن بـۆ ڕەزای خـوا و پـتەو کردنـی دڵیـان بە بـڕوا، خێرەکەیان، هەروەکوو باخێکە لەسـەر گردێکـی بەرز بـێ، درشـتەبارانی پەڵەی لـێ‌کەوێ، دوو بەرابەر بەر بدا، ئەگەر درشتەبارانی بە پەڵەیشی لێ‌نەکەوێ (بە سەرا نەبارێ) نمەباران تێراوی بکا خوا بە کاری ئێوە بینایە ﴿٢٥۶﴾ ئایا هیچ یەکە لە ئێـوە پێـی خۆشـە کە بـاخێکی لە دار خورما و ترێ هەبێ کە بە ژێر دارەکانیدا شەقەجۆ و چۆمە ئاو بە خور بڕوا، بۆ ئەو لەو بـاخەدا هەموو جۆرە میوەیەکیش هەبێ؟ پیریش بووبێ و منـاڵی بچووک و بێ‌هێزی سـەروپێچکەی بە تووشەوە بووبێ، جا لە ناکاو گێژەڵووکەی بە ئاگرەوە لێی بدا، جـا گـڕ بگـرێ و بسـووتێ؟ خـوا بەم‌جۆرە نیشانەکانی خۆی بۆ ئێوە ڕوون دەکاتەوە، تا بەڵکوو بیری خۆتان بـخەنە کـار ﴿٢۶۶﴾ ئەی کەسانێ کە بڕواتان هێناوە! لە بەشی پاکی مـاڵێ کە (بە بازرگـانی) بە دەسـتان هێنـاوە، هەروەها لەوەی وا لە زەوی بۆم ڕواندون ببەخشن و بە دوای بەشە قەڵب و (و بـێ بایەخەکانـدا) مەڕۆن، بـۆ ئەوەی لێـی ببەخشــن، کە ئەگەر بە خۆتـانی بـدەن وەرینـاگرن، مەگەر لە خەوش و خۆڵەکەی چاو بنووسێنن، بزانن کە خوا (لە بەخششی ئێوە) بێ‌نیازە و (لە هەمـوو بـارێکەوە) شیاوی ستایشە ﴿٢۶٧﴾ (لە کاتی بەخشینـدا) شەیتان (ترسی) تەنگدەسـتیتان وەبەر دەنـێ و فەرمانتان پێ‌ئەدا کە کاری ناشیاو (ڕژدی و بەخێڵی و بەدفەڕی) بکەن، هەرزانی و شت زۆری و فەرعانە لای خوایە و بەڵێنی لێ‌خۆش‌بوون و خۆشی ژیان و زۆر بـوونی (ماڵتـان) پـێ‌ئەدا (کە ئێوەش ببەخشن)، خوا زاتێکی (خاوەن چاکە و نعیمەتی) پەرەدار و فرە زانا و ئاگـایە ﴿٢۶٨﴾ بە هەرکەس (کە خـوا) بـیەوێ لەکـارزانی پـێ‌ئەدا و بە هەرکەسـیش کە لەکـارزانی و زانسـت بدرێ، بە هەقیقەت خێرێ زۆری پێ‌دراوە، بێجگە لە خاوەن بیر و ژیرەکـان، کەسـێ‌تـر (جـوان) بیری لێ ناکاتەوە و پەندی لێ وەرناگرێ و ئامۆژگاری لێ فێر نابێ ﴿٢۶٩﴾

Dr. Saleh Ebrahimi

هەر ماڵێکی ئەیکەنە خێر یا نەزر بۆ خوا و لە قەبەڵ خوای ئەکەن، خوا پێی ئەزانێ، بۆ خوانەناسان یارمەتیدەرێ نییە ﴿٢٧٠﴾ ئەگەر بەخشینەکانتان بە ئاشکرا بیدەن، ئەوە زۆر باشە، ئەگەر بە نهێنیش (بە دزیوە) بیدەن بە فەقیران، بۆ ئێوە خێری زۆرترە، خوا (بەمە) هەندێ لە بەدفەڕییەکانتان ئەپۆشێ، خوا سەبارەت بەوەی ئەیکەن بە کاکڵەکەی ئاگا و زانایە ﴿٢٧١﴾ (ئەی پێغەمبەرا!) خستنە سەر ڕێی ئەوانە (بە زۆر) لەسەر تۆ نییە، بەڵام هەرکەس کە خوا بیەوێ ڕێنوێنی ئەکا، هەر شتێکی چاک کە دەبەخش (خێرەکەی) بۆ خۆتانە (کەوابوو) تەنیا بۆ ڕەزای خوا ببەخشن، هەر شتێکی چاک کە ئەیبەخشن، خێری چاکەکەی ئەگاتەوە بە خۆتان، سەمتان لێناکرێ (و لە مافتان کەم ناکرێتەوە) ﴿٢٧٢﴾ (بەخششەکانیان) بۆ هەژارانە، ئەوانەی وا لە ڕێگای خواپەرستیدا بێدەرەتان ماونەتەوە و هێزی دەرکەوتنیان نییە (کارگەلێکی وەکوو خەزا، دەربەدەری، موهاجرەت)، خوێندن، بڕستی کارکردنی لێبردوون، ناتوانن (بۆ ڕۆزی بەدەسهێنان) بە زەویدا بگەڕێن، لەبەر حەیا بەخۆ بوون، مرۆڤی نائاگا (و نەشارەزا) لایان وایە ئاتاج نین و ئەوانە بێنیازن (بەڵام هەژاری) ئەوان بە سیمایاندا دیارە و دەیانناسییەوە، بە زۆر و چەنەلێدان شت لە خەڵک داوا ناکەن و نایسێنن، هەر شتێکی باش کە بیکەنە خێر و خێرات، فرە خوا پێی ئەزانێ و ئاگایە ﴿٢٧٣﴾ کەسانێ کە ماڵی خۆیان بە شەو یا بە ڕۆژ، بە نهێنی و بە ئاشکرا ئەکەن بە خێر لە ڕێی خوادا، پاداشی چاکەی ئەوان لای پەروەرندەیانە و هیچ ترسێکیان بۆ نییە، نە خەفەتیش ئەخۆن ﴿٢٧٤﴾

کەسانێ کە نزوول: (سووت) ئەخۆن، لەو دنیا ڕاست نابنەوە، مەگەر وەکوو کەسێ کە شەیتان دەسی لێ وەشاندبێ و نەتوانێ خۆی ڕاگرێ (هەر بەملا و ئەولادا بکەوێ، وەک شەپلە لێی دابێ وایە)، ئەم (سزایە) لەبەر ئەوەیە کە وتیان مامەڵەیش (کڕین و فرۆتنیش) هەروەکوو (نزوولە: سووت خۆرییە) کەچی خوا سەودای ڕەوا دیوە و نزوولی بە نارەوا داناوە، جا ئەگەر کەسێ ئامۆژگاری خوای پێ بگا و لە نزوول خۆری دەس هەڵبگرێ، نزوولگەلێ کە لە بەرا دەستی کەوتبوو، هی خۆیەتی (دەبەخشرێ)، خوا بە کاری ڕادەگا، بەڵام هەرکەس بگەڕێتەوە (سەر نزوول خۆری) خەڵکی نێو ئاگرن و بۆ هەمیشەش تێیدا قەتیس ئەمێننەوە ﴿٢٧٥﴾ خوا پیتی نزوول کەم ئەکاتەوە و لە ناوی ئەبا و پیتی خێر و خێرات خێری زیاد ئەکا، خوا هیچ مرۆڤێکی سپڵە و تاوانبار و پێنەزانی خۆشناوێ ﴿٢٧٦﴾ کەسانێ کە بڕوایان هێناوە و کردەوەی چاکیان ئەنجام داوە و نوێژیان بەجێ هێناوە و زەکاتیان داوە، پاداشی چاکەیان لای پەروەرێنەریانە، مەترسیان بۆ نییە و خەفەتیش ناخۆن ﴿٢٧٧﴾ ئەی کەسانێ کە بڕواتان هێناوە! لە خوا بترسن، ئەو نزوول و سووتی وا لەسەر خەڵکتان ماوە دەسی لێ هەڵگرن، ئەگەر بڕوادارن ﴿٢٧٨﴾ جا ئەگەر دەس (لە سووتخۆری) هەڵنەگرن، جاڕی جەنگ کردن لەگەڵ خوا و پێغەمبەریدا بدەن، ئەگەر پەشیمان بن و تۆبە بکەن، دەسمایەکانتان (بنەما دەسمایە)، بێ سووت هی خۆتانە (بەمجۆرە) نە ستەم ئەکەن، نە ستەمیشتان لێ دەکرێ ﴿٢٧٩﴾ ئەگەر (قەرزاریش) تەنگدەس و نەدار بوو، جا تا وزەی ماڵی پەیا ئەکا، مۆڵەتی بدەنێ، ئەگەر (توانای دانەوەی نەبوو) بیبەخشن بۆ ئێوە باشترە، ئەگەر (چاکی ئەم کارە) بزانن ﴿٢٨٠﴾ لە ڕۆژێک خۆ بپارێزن کە تێیدا ئەگەڕێندرێنەوە بۆ لای خوا، لە دواییدا هەرکەس ئەوەی ئەنجامی داوە بە تەواوی سزای کردەوەیان ئەدرێتەوە و ستەمیان لێناکرێ ﴿٢٨١﴾

ئەی کەسانێ کە بڕواتان هێناوە! کاتێ کە قەرزوقۆڵەی ماوەدارتان لەگەڵ یەکترا کرد، بینووسن و بیخەنە نێو قاقەز، ئەبێ نووسەرەکە (ئەو سەنەد و بەڵگەنامەیە) دادگەرانە (و واقیعی) بینووسێ، کەسێ کە ئەتوانێ بنووسێ، نابێ لە نووسینی (ئەو جۆرە سەنەدانە) خۆ ببوێرێ و تەنەخی بکا و خۆ بگرێ، هەروەکوو خوا فێری کردووە، ئەبێ بینووسێ، ئەو کەسەی وا قەرزی لەسەرە و قەرزدارە (بە نووسەرەکەی) بڵێ، لە خوا بترسێ و هیچ بە جێ نەیەڵێ و کەمی نەکاتەوە، جا ئەگەر ئەوەی وا قەرزی لەسەرە کەمئاوەزە یا بێهێزە: یا (لە ڕوانگای ئەقڵەوە) کز بووە، یا نەیدەتوانی ئەوەی پێویستە بچێتە نێو قاقەز بەیانی بکا و بیڵێ، ئەبێ سەرپەرستی ئەو (لەباتی ئەو) دادگەرانە (و بێ کەموکۆڕی بە نووسەرەکەی) بڵێ، هەروەها دوو شایەد لە پیاوانی خۆتان (لە موسڵمانان بۆ ئەم کارە) بکەنە شایەد، جا ئەگەر دوو پیاو دەستنەکەوت، پیاوێک و دوو ژن کە ئێوە پێیان ڕازی بن (ئەو دوو ژنە شایەدە ئەبێ پێکەوە بن) تا ئەگەر یەکێکیان لەبیری چوو، ئەوی تریان بیخاتەوە بیری، هەرکاتێ شایەدەکانیان بۆ شایەدیدان بانگ کرد، نابێ خۆ ببوێرن و خۆ بگرن، لەشقورسی بکەن (قەرز) کەم یا زۆر کە ماوەدار بێ لە نووسینی لەشگرانی و تەمەڵی مەکەن (هەر بینووسن)، مەوداکەشی دیاری بکەن، ئەمە بۆ ئێوە لای خوا دادگەرانەترە و بۆ شایەدی لەسەر دان ڕاستتر و یارمەتیدەرترە، لە دوودڵی نەهێشتن نێزیکترە، مەگەر کڕین و فرۆشتنێ کە نەغد بێ کە لە نێو خۆتان دەس بە دەسی پێ ئەکەن، جا ئەگەر (نەغد بوو) گوناحتان بۆ نییە کە نەینووسن، هەرکاتێ ئەکڕن و ئەفرۆشن شایەدی لەسەر بگرن، نابێ بە شایەد و نووسەر زیانێ بگا، ئەگەر وا بکەن (زیان بە نووسەر یا شایەد بگەیێنن)، بۆ ئێوە گوناحە و لە فەرمانی خوا دەرکەوتوون، لە خوا بترسن، خوا (زانستتان) فێر دەکا، خوا بە هەموو شتێک فرە زانایە ﴿٢٨٢﴾

دکتور سا لح ئیبراهیمی

ئەگەر لە سەفەرا بوون و نووسەرتان دەست نەکەوت (لەباتی نووسراوە) بارمتە وەرگرن، جا ئەگەر بڕواتان بە یەکتر هەبوو، بارمتەی ناوێ، ئەو کەسەی وا دڵنیایی پێکراوە (لە کاتی خۆیدا) قەرزەکەی (بە خاوەنەکەی)، خۆی بداتەوە لە خوایەک کە پەروەرێنەریەتی پەروای هەبێ، شایەدیبوونی خۆیان نەشارنەوە، هەرکەسێ شایەدیدان بشارێتەوە بە دڵ تاوانبار و گیرۆدەیە، خوا بەوەی ئەنجامی ئەدەن فرە زانایە ﴿٢٨٣﴾ ئەوەی وا لە ئاسمان و زەویدایە هی خوایە، ئەوەی وا لە دڵتاندایە، ئاشکرای بکەن یا بیشارنەوە، خوا لەو بارەوە لە ئێوە دەپرسێتەوە، جا هەرکەس کە بیەوێ لێی خۆش ئەبێ (و ئەیبەخشێ)، هەرکەسیش بیەوێ جزیای ئەدا، خوا بەسەر هەموو شتێکدا بەتوانا و بەوزەیە ﴿٢٨٤﴾ ئەم پێغەمبەرە بەوەی وا لە لای پەروەرندەیەوە بۆی هاتووە، بڕوای هێناوە (بڕوای بە کاری خۆی هەیە)، بڕوادارانیش هەموویان بە خوا و بە مەلائیکەی خوا و بە کتێبە ئاسمانییەکان) و بە پێغەمبەرانی خوا بڕوایان هەیە و هیچ جیاوازییەک لە نێو یەکێک لە ڕەسووڵانی خوا دانانێن، (لە بەرامبەر فەرمانی خوادا) ئەڵێن: بیستمان و فەرمانبەرین (و چاوەڕوانی) لێخۆشبوونی تۆین، ئەی پەروەرێنەری ئێمە! گەڕانەوەشمان بۆ لای تۆیە ﴿٢٨٥﴾ خوا ئەرکی لە توانا بەدەر لە کەس ناکا، مەگەر بە ئەندازەی هێز و توانایی ئەو کەسە خۆی، هەرکەس هەرکارێ (چاک) بکا لەبەر خۆی کردوویەتی، و هەرکارێ (بەدفەڕانەی) کردبێ، بە زیانی خۆیەتی؛ ئەی پەروەرندەی ئێمە! ئەگەر ئێمە لە بیرمان چوو یا هەڵەمان کرد، لێمان مەگرە؛ ئەی پەروەرندەی ئێمە! باری قورس مەخە سەرمان، هەروەکوو خستبووتە سەر ئەوانەی بەر لە ئێمە بوون؛ ئەی پەروەرندەی ئێمە! ئەرکی وا کە لەو زەماندا نییە مەیخە سەرمان، لە گوناحمان خۆشبە و بمانخە بەر مەغفیرەتی خۆت، ڕوحممان پێبکە، جا بەسەر هۆزی کافراندا زاڵمان بکە و یارمەتیمان بدە ﴿٢٨٦﴾

Dr. Saleh Ebrahimi